

„AKI HISZ, SOHA NINCS EGYEDÜL”

**XVI. Benedek pápa
németországi látogatása
– München, Altötting, Regensburg –**

2006. szeptember 9–14.

PROGRAM

Szombat, szeptember 9.

- 13.45 Indulás a római Ciampinói repülőtérrel
- 15.30 Érkezés a müncheni repülőtérre
- 17 Megérkezés a Georgianum szemináriumba
- 17.30 A Szentatya imádsága és köszöntése a marienplatzi Mária-oszlopnál
- 18.30 Udvariassági látogatás a szövetségi elnöknél
- 19.15 Találkozó a szövetségi kancellárral
- 19.45 Találkozó a bajor miniszterelnökkel
- 20.30 Megérkezés az érseki palotába

Vasárnap, szeptember 10.

- 9.30 Megérkezés a Neue Messe térre
- 10 Szentmise a Szentatya homíliájával
- 13 Ebéd az érseki palotában
- 17.30 Vesperás a müncheni székesegyházban
- 19.15 Megérkezés az érseki palotába

Hétfő, szeptember 11.

- 8.20 Indulás helikopterrel Altöttingbe
- 9.20 Megérkezés Altöttingbe
- 9.45 A kegykápolna meglátogatása
- 10.30 Szentmise a kegykápolna előtti téren
- 12.30 Szentségi körmenet a Szűzanya szobrával az új szentségi kápolnához
- 12.45 A szentségi kápolna megáldása
- 13.30 Érkezés gyalog a Szt Magdolna konventbe
- 17 Vesperás a Szt Anna-bazilikában
- 18.45 Markt am Innbe, a Szt Oswald-plébániatemplom meglátogatása
- 19.20 Indulás helikopterrel Regensburgba
- 20.45 Megérkezés a Szt Wolfgang nagyszemináriumba

Kedd, szeptember 12.

- 10 Szentmise az Islinger Felden
- 12.45 Ebéd a nagyszemináriumban
- 17 Találkozás a tudományos élet képviselőivel a regensburgi egyetem nagy aulájában
- 18.15 Megérkezés a regensburgi dómba, körmenetben a Szt Ulrich-templomból
- 18.30 Ökumenikus vesperás a Szent Péter-dómban
- 19.30 Megérkezés a Szt Wolfgang nagyszemináriumba

Szerda, szeptember 13.

- 7.30 Szentmise a szeminárium kápolnájában
- 11 Az Alte Kapelle új orgonájának megáldása, a Szentatya imája és köszöntése
- 11.45 A bátyja, Georg Ratzinger meglátogatása
- 15 A zięgetzdorfi temető, szülei sírjának meglátogatása autóval
- 16.30 A pentlingi ház meglátogatása, vacsora
- 20 Megérkezés a Szt Wolfgang nagyszemináriumba

Csütörtök, szeptember 14.

- 7.30 Szentmise a szemináriumban
- 10.30 Megérkezés a freisingi helikopter-repülőtérre
- 10.45 Találkozó a bajor papokkal és diákonusokkal a freisingi dómban
- 12.15 Búcsú a müncheni repülőtéren
- 14.30 Megérkezés a római Ciampinói repülőtérre

Tartalomjegyzék

Megérkezés a müncheni repülőtérre
A Szentatya beszéde és imája a marienplatzi Mária-oszlopnál
Szentmise Münchenben, a Neue Messe téren
Vesperás a müncheni székesegyházban
Szentmise az altöttingi kegykápolna előtti téren
Vesperás az altöttingi Szent Anna-bazilikában
Szentmise Regensburgban az Islinger Felden
Találkozás a tudományos élet képviselőivel
Ökumenikus vesperás a regensburgi Szent Péter-dómban
Az orgona megáldása Regensburgban
Találkozó a bajor papokkal és diákonusokkal a freisingi dómban
Búcsú a müncheni repülőtéren

Megérkezés a müncheni repülőtérre

Szeptember 9-én, 15.30

Köztársasági Elnök Úr!
Kancellárnó Asszony és Miniszterelnök Úr!
Bíboros Urak, Püspök Testvéreim,
Mélyen Tisztelt Uraim és Hölgyeim!
Drága Honfitársaim!

Nagy megindultsággal lépek ma német-bajor földre, első alkalommal azután, hogy Péter katedrájára emelttettem. A hazamba térek vissza, a népem körébe, azzal a programmal, hogy szeretnék meglátogatni néhány helyet, melyeknek alapvető jelentősége van az életemben.

Megköszönöm Köztársasági Elnök Úr hozzám intézett szívélyes köszöntését. Szavaiban egész népünk érzéseinek hűséges visszhangját éreztem. Köszönetet mondok Kancellárnó Asszonynak, Dr. Angela Merkelnek és a Miniszterelnök Úrnak, Dr. Edmund Stoibernak megjelenésükért, mellyel megtisztelték német és bajor földre érkezésemet. Elismerő köszöntésem szól a kormány tagjainak, az egyházi, polgári és katonai személyiségeknek, akik eljöttek fogadásomra, továbbá mindazoknak, akik jelen akartak lenni, amikor megérkezem erre a számomra annyira fontos látogatásra.

Ebben a percben sok-sok emlék ébred föl a lelkemben a Münchenben és Regensburgban eltöltött évekből: személyek és események emlékei, akik és amelyek mély nyomokat hagytak bennem. Annak tudatában, hogy mi mindent kaptam, elsősorban azért vagyok itt, hogy köszönetemet és elismerésemet fejezzem ki mindazok iránt, akik hozzájárultak személyiségem formálásához életem évtizedeiben. De Péter apostol utódaként is vagyok itt, hogy megerősítsem és megszilárdítsam a Római Szentszék és a hazai egyház közötti mély kapcsolatokat. E kapcsolatoknak sok százados története van, mely a keresztény hit értékeihez való szoros kötődésből táplálkozik, egy olyan kötődésből, melyből egész különlegesen merítettek erőt a bajor vidékek. Tanúi ennek híres történeti emlékek, nagyszerű katedrálisok, nagy művészi értékű szobrok és festmények, irodalmi művek, s mindenekfölött az egyes emberek és közösségek történetei, melyekben tükröződik azoknak a nemzedékeknek a keresztény meggyőződése, amelyek ezen a számomra annyira drága földön előttünk éltek. Bajorország és a Szentszék kapcsolatait, melyekben mutatkoztak ugyan olykor feszültségek, mindig az egymás iránti tisztelet és megbecsülés hatotta át. Történelmének döntő óráiban a bajor nép mindig megerősítette mélyes odaadását Péter katedrája iránt és szilárd kötődését a katolikus hithez. Beszédes tanúja ennek a Mária-oszlop, mely fővárosunk, München főterén emelkedik az ég felé.

A mai társadalmi helyzet sok szempontból különbözik a korábitól. Mindenekelőtt arra gondolok, hogy valamennyien egyek vagyunk a reményben, hogy az új nemzedékek hűségesek maradnak ahhoz a spirituális hagyományhoz, mely a történelem minden válságának ellenállt. Szülőföldem meglátogatása ebben az értelemben is bátorítás akar lenni: Bajorország Németország része, hozzátartozik Németország történelmének csúcsaihoz és mélységeihez, és joggal lehet büszke a múltból kapott örökségre. Kívánom, hogy Bajorországban és egész Németországban valamennyi honfitársam tevékenyen vegyen részt a keresztény hit alapvető értékeinek közvetítésében a holnap polgárai felé. E hit mindenkit támogat, és nem megoszt, hanem megnyitja és közelebb viszi egymáshoz a különböző népekhez, kultúrákhoz és vallásokhoz tartozó személyeket.

Szívesen bővíteném látogatásomat Németország más részei felé is, hogy elérhessek más helyi egyházakat is, különösen azokat, melyekhez személyes emlékek fűznek. A szeretetnek nagyon sok jelzését kaptam Németország minden részéből, s különösen a bajor egyházmegyékből pápaságom kezdetén és az elmúlt év során. Ez napról napra erőt ad nekem. Ezért szeretném megragadni az alkalmat, hogy mindnyájatoknak mélyes hálával mondjak köszönetet. Tudomásom van arról, hogy az elmúlt hónapokban és hetekben milyen sokan fáradoztak azért, hogy e látogatás szép legyen. És most mondjunk hálát az Úrnak azért, hogy a kék bajor éggel is megajándékoz minket, mert e fölött mi nem rendelkezünk. Köszönöm! Isten fizessen meg nektek mindazért, amivel bármely formában – más alkalmakkal erre még lesz módod visszatérni – hozzájárultatok ahhoz, hogy e látogatás és ezek a napok derűs nyugalomban teljenek.

Ezenfelül köszöntelek benneteket, drága honfitársaim – akiket itt látok magam előtt, mint utam állomásainak képviselőit: Marktltól és Tittmoningtól Aschauig, Traunsteinig, Regensburgig és Münchenig –, de természetesen köszönteni akarom nagy szeretettel Bajorország és egész Németország minden lakóját. De nemcsak a katolikus hívőkre gondolok, akiknek elsősorban szól a látogatásom, hanem a többi Egyházak és Egyházi Közösségek tagjaira is, különösen az evangélikus és az ortodox keresztényekre.

Ön, kedves Köztársasági Elnök Úr, szavaival szívem gondolatait szólaltatta meg: jóllehet 500 évet nem lehet bürokratikus módszerekkel vagy intelligens eszmecserékkel meg nem történtté tenni, mégis azt akarjuk, hogy szívvel és értelemmel közeledjünk egymáshoz.

Végezetül köszöntöm a többi vallások követőit, és köszöntök minden jóakarátú embert, akik a szívükön viselik az ország és a világ békéjének és nyugalmanak ügyét. Áldja meg az Úr mindenki erőfeszítéseit, mellyel olyan jövőt építenek, melyben a hiteles jólét fog érvényesülni, és olyan igazságosságra alapszik, mely békét teremt. A Boldogságos Szűzre bízom e jókívánságot, akit hazánkban Bajorország Patronájaként tisztelünk. Jakob Baldénak a Mária-oszlop talapozatába vésett klasszikus szavaival teszem ezt:

Rem regem regimen regionem religionem conserva Bavaris, Virgo Patrona tuis! – Őrizd meg a te bajorjaidnak, ó Szűz Patrónánk, javait, előljáróit, országát és vallását!

Mindnyájatoknak szívből mondom: Grüss Gott!

A Szentatya beszéde és a marienplatzi Mária-oszlopnál
Szeptember 9-én, 17.30

Kancellárnő Asszony és Miniszterelnök Úr!
Bíboros Urak, Püspök és Pap Testvéreim,
Mélyen Tisztelt Uraim és Hölgyeim!
Kedves Testvéreim!

Nagyon megindító számomra újra itt lennem ezen a szépséges téren, Mária-oszlopának lábánál – azon a helyen, mely már két alkalommal volt tanúja életem döntő eseményének. Harminc évvel ezelőtt nagy örömmel fogadtak itt a hívek, és én a Szűzanyára bízam utamat, melyet itt kellett járnom. Hiszen az egyetemi katedráról a münchen–freisingi érseki székbe lépni rendkívüli volt, és csak a Szűzanya oltalmával s a müncheniek és bajorok kézzelfogható szeretetének megtapasztalásával merhettem vállalni Döpfner bíboros szolgálatának folytatását. Azután ismét, 1982-ben itt búcsúztam el. Akkor jelen volt itt a Hittani Kongregáció érsek képviselője, a későbbi Hamer bíboros, és ő mondta: „A müncheniek olyanok, mint a nápolyiak, érinteni akarják az érseket és szeretik őt”. Nagyon csodálkozott azon, hogy Münchenben ennyi szívéllyességet lát, s hogy megismerhette a bajor szívet ezen a helyen, ahol én ismét a Szűzanyára bízam magamat.

Köszönetet mondok mélyen tisztelt és kedves Miniszterelnök Úrnak szívélyes köszöntő szavaiért, melyeket a bajor kormány és nép nevében intézett hozzám. Szívvel köszönöm kedves utódomnak, a münchen–freisingi érsekség lelkipásztorának, Friedrich Wetter bíboros úrnak meleg, köszöntő szavait. Köszöntöm Dr. Angela Merkel kancellárnő asszonyt és minden politikus, polgári és katonai személyiséget, akik részt vesznek ezen a köszöntőn és imádságos találkozón. Külön szeretném köszönteni a papokat, különösen azokat, akikkel együtt dolgozhattam papként és püspökként a münchen–freisingi egyházmegyében. De mindnyájatokat is, kedves honfitársaim, akik együtt vagytok ezen a téren, nagy szeretettel és hálával köszöntelek. Megköszönöm meleg, bajoros fogadtatásomat, és köszönetet mondok – miként a repülőtéren már megtettem – mindazoknak, akik részt vettek e látogatás előkészítésében, s most azért fáradoznak, hogy minden simán történjék. Talán megengeditek, hogy ez alkalommal visszatérjek egy gondolatra, amit emlékezetem szerint érseki kinevezésemkor fogalmaztam meg: Szent Korbinián utódává kellett lennem, és azzá lettem. Legendájából kisgyermek koromtól fogva megragadott az a történet, hogy egy medve széttépte a szent hátságát, miközben ő átkelt az Alpokon. Korbinián keményen megdorgálta, és büntetésül a hátára tette a csomagját, hogy a medve vigye egészen Rómáig. Az a szent holmijával együtt érkezett Rómába, és Korbinián ott újra szabadon bocsátotta.

Amikor 1977-ben ott álltam a nehéz választás előtt, hogy elfogadjam-e a münchen–freisingi érseki kinevezést, ami kiragadott volna megszokott egyetemi munkakörömből, s új feladatok és felelősség terheit rakta volna rám, sokat gondolkodtam. És éppen akkor eszembe jutott ez a medve, és a 22., 23. és 72. zsoltár magyarázata, amit Szent Ágoston az enyémhez nagyon hasonló helyzetben pap-, illetve püspökszentelésével kapcsolatban fejtett ki, és később a zsoltármagyarázataiban el is mondott.

A Zsoltáros fölteszi a kérdést ebben a zsoltárban: miért van az, hogy ebben a világban a gonoszoknak jó dolguk van, s ezzel ellentétben nagyon sok jó embernek rosszul mennek a dolgai. És akkor a Zsoltáros mondja: Oktalan voltam, amikor erről gondolkodtam; úgy álltam előtted, mint egy barom, de azután beléptem a szentélyedbe és megértettem, hogy épp a nehézségeim közepette voltam nagyon közel hozzád, s hogy Te mindig velem voltál. Ágoston gyakran és szeretettel tért vissza erre a zsoltárra. Az „úgy álltam előtted, mint egy barom” (a latinban: *iumentum*) kifejezésben igavonó állatot látott, melyet akkoriban Észak-Afrikában a földművelésnél használtak. Ebben a „iumentum”-ban, baromban önmagára ismert, mint Isten igavonó állatára, mely a rárakott terhet a „sarcina episcopalis”-t hordozza. Folytatásként azt mondja, hogy a kutató ember életét választotta, Isten pedig meghívta, hogy „igavonó állattá” tegye, erős ökörré, mely húzza az ekét Isten szántóföldjén, és végzi a nehéz munkát, amit ráterheltek. Azután elismeri: miként az igavonó állat nagyon közeli kapcsolatban van a földműveléssel, kinek irányításával dolgozik, úgy vagyok én nagyon közel Istenhez, mert közvetlenül szolgálom országát építését, az Egyház építését.

A hippói püspök ezen gondolata alapján Szent Korbinián medvéje újra meg újra bátorít engem, hogy örömmel és bizalommal végezzem szolgálatomat – mint harminc éve, úgy most is új feladatomban –, napról napra kimondva „igen”-emet Istennek: olyan lettem számodra, mint teherhordó barom, de éppen így „mindig veled vagyok” (*Zsolt 72/73,23*). Korbinián medvéjét Rómában szabadon bocsátották. Az én esetemben a „Gazda” másként döntött. Itt vagyok tehát újra Mária oszlopának lábánál, hogy Isten Anyjának közbenjárását és áldását kérjem. nemcsak München városa és a szeretett Bajorország, hanem az egyetemes Egyház és minden jóakarató ember számára is.

A Szentatya imádsága a Mária-oszlop előtt

Urunknak szent Anyja,

őseink a szorongatás idején állították föl itt, München városának közepén a szobrodat, hogy rád bízzák a várost és az országot.

Mindennapjaikban akartak találkozni veled újra meg újra, hogy megtanulják tőled, hogyan kell igazán emberként élniük; tőled akarták megtanulni, hogyan találhatják meg Istent és az összhangot egymás között. Megkoronáztak téged és jogart adtak a kezébe, ami akkoriban az ország fölötti uralom szimbóluma volt, mert tudták, hogy így a hatalom és az uralom jó kezekben van – az Anya kezében.

A te Fiad röviddel a búcsúzás órája előtt mondta tanítványainak: „aki nagy akar lenni köztetek, a szolgátok lesz, és aki az első akar lenni köztetek, az legyen mindenkinek a szolgája” (*Mk 10,43*). Te életed döntő órájában mondtad: „Íme, az Úr szolgálóleánya” (*Lk 1,38*), és egész életedet szolgálatként élted végig. Ezt folytatod a történelem századain át. Mint egykor Kánában csöndesen és diszkréten jártál közben a fiatal házaspárért, úgy teszel mindig: magadra vállalod az emberek minden gondját, és az Úr elé, a te Fiad elé viszed. A te hatalmad a jóság. A te hatalmad a szolgálat.

Taníts meg minket – nagyokat és kicsinyeket, uralkodókat és szolgálókat – arra, hogy így éljük meg a feladatainkat. Segíts, hogy erőt nyerjünk a megbékéléshez és a megbocsátáshoz. Segíts, hogy türelmesekké és alázatosakká, ugyanakkor szabaddá és bátorrá váljunk, mint amilyen te voltál a kereszt órájában. Karjaidban tartod Jézust, a Kisdedet, aki áldást ad, a Kisdedet, aki ugyanakkor a világ Ura. Ily módon, azt hordozván, aki áldást ad, te magad is áldássá lettél. Áldj meg minket, áldd meg ezt a várost és ezt az országot! Mutasd meg nekünk Jézust, a te méhednek áldott gyümölcsét! Imádkozzál érettünk, bűnösökért, most és halálunk óráján. Amen.

Szentmise Münchenben, a Neue Messe téren

Szeptember 10-én, 10 órákor

Kedves Testvéreim!

Mindenekelőtt ismét szívből szeretnék üdvözölni benneteket: miként már mondtam, örülök annak, hogy újra köztetek lehetek, s veletek együtt mutathatom be a szentmisét. Öröm számomra, hogy még egyszer meglátogathatom a kedves helyeket, melyeknek meghatározó hatása volt életemben azért, hogy alakították gondolkodásomat és érzésvilágomat: ezeken a helyeken tanultam meg hinni és élni. Itt az alkalom, hogy köszönetet mondjak mindazoknak – élőknek és holtaknak egyaránt –, akik vezettek és kísérték engem. Hálát adok Istennek ezért a szép hazáért és azokért az emberekért, akik hazámmá tették.

Az imént hallottuk a három szentírási olvasmányt, melyeket az Egyház liturgiája erre a vasárnapra választott. Mindháromnak kettős témája van, ami igazában egy és ugyanaz, s az olvasmányok – a körülményeknek megfelelően – egyik vagy másik szempontot hangsúlyozzák.

Mindhárom olvasmány úgy beszél Istenről, mint a létező valóság és a mi személyes életünk középpontjáról. „Íme, a ti Istenetek!” – kiáltja Izaiás próféta az első olvasmányban (35,4). Jakab levele és az evangéliumi részlet maguk módján ugyanazt mondják. Isten felé, s ezáltal az élet egyenes útján akarnak vezetni minket. Az „Isten” témával azonban kapcsolódik a szociális téma: egymás iránti felelősségünk, a felelősségünk azért, hogy az igazságosság és a szeretet uralkodjék a világban.

Drámai módon fejeződik ez ki a második olvasmányban, melyben a Jézussal közeli rokonságban álló Jakab szól hozzánk. Egy olyan közösséghez fordul, amelyben gögösködni kezdtek, mert tagjai között voltak rangos és gazdag személyek is, miközben ott van a veszély, hogy a szegények jogaival való törődés háttérbe szorul. Jakab szavai megjelenítik Jézus képét, annak az Istennek a képét, aki emberré lett, s jóllehet dávidi, azaz királyi családból származott, egyszerű ember lett a szegények között, nem trónra ült, hanem a végén a kereszttel teljesen szegénységében halt meg. A felebarát szeretete, mely elsősorban igazságosságra figyelés, a hit és az istenszeretet próbaköve. Jakab „királyi törvénynek” (vö. 2,8) mondja, ami burkoltan magában foglalja Jézus kedvelt szavait: Isten országát, Isten uralmát. Ez nem akármilyen országot jelent, ami ekkor vagy akkor majd elérkezik, hanem azt jelenti, hogy itt és most Istennek kell életünk és tevékenységünk meghatározó erejévé válnia. Ezt kérjük, amikor imádkozunk: „Jöjjön el a te országod”. Nem valami távoli dolgot kérünk, amit igazában mi magunk nem is szeretnénk megtapasztalni. Hanem azt kérjük, hogy Isten akarata határozza meg most a mi akaratunkat, és így Isten uralkodjék a világban; tehát azért imádkozunk, hogy az igazságosság és a szeretet legyen a döntő erő a világ rendjében. Egy ilyen imádság természetesen elsősorban Istenhez fordul, de bennünket magunkat is szíven talál. Mert valójában akarjuk ezt? Életünk valóban ebbe az irányba tart? Jakab a „királyi törvényt”, Isten uralmának törvényét a „szabadság törvényének” is nevezi: ha valamennyien Istenhez igazodva gondolkodnak és élnek, akkor valamennyien egyenlők leszünk, szabaddá leszünk és így megszületik az igazi testvériség.

Az első olvasmányban Izaiás Istenről beszélve – „Íme, a ti Istenetek!” – a szabadulásról is szól a szenvedőknek, és Jakab, amikor a társadalmi rendről mint hitünk mellőzhetetlen kifejeződéséről beszél, logikusan Istenről is szól, akinek a fiai vagyunk.

De most figyelmünket az evangéliumra fordítsuk, mely elbeszéli, hogy Jézus meggyógyított egy süketnémát. Ebben a történetben is az egyetlen téma két szempontjával találkozunk újra. Jézus a szenvedőkhöz fordul, azokhoz, akik a társadalom peremére sodródtak. Gyógyítja őket, s ezáltal lehetőséget ad számukra a közös életre és közös döntésekre, bevezeti őket az egyenlőségbe és a testvériségbe. Ez nyilvánvalóan mindannyiunknak szól: Jézus mindannyiunknak megmutatja, hogyan kell cselekednünk.

De az egész történetnek van egy másik dimenziója is, amit az egyházatyák nyomatékosan hangsúlyoztak, s ami különösen szól nekünk is ma. Az atyák koruk embereiről és embereihez beszélnek. De amit mondanak, az új módon nekünk, modern embereknek is szól. (Az atyák ugyanis arról beszélnek, hogy) nem csupán fizikai sükettség létezik, mely nagyrészt kirekeszti az embert a társas életből. Létezik gyengén hallás Isten irányában, melytől különösen a mi korunkban szenvedünk. Mi ugyanis egyszerűen már nem halljuk Őt – túl sok a különböző zaj, melyek betöltik a fülünket. Mindaz, amit Róla mondanak, tudomány-előttinek tűnik számunkra, mely már nem korszerű. Az Isten iránti gyengén hallás vagy teljes sükettség természetesen elpusztítja azt a képességünket is, hogy Ővele vagy Őróla beszéljünk. Így azonban egy döntő érzékszervünk válik működésképtelenné. Belső érzékeink kialakulásának veszélye fenyeget. És ahogyan sorvad ez az érzékelés,

drasztikusan és veszedelemesen zsugorodik kapcsolatunk általában a valósággal. Életünk horizontja lesz aggasztó módon egyre kisebb.

Az evangélium elbeszéli, hogy Jézus ujját a süketnéma fülébe tette, és nyálával érintette a beteg nyelvét, és mondta: „Effata” – „Nyílj meg!” Az evangélista megőrizte számunkra az eredeti arám szót, amit Jézus akkor mondott, és ezzel közvetlenül abba a pillanatba visz át minket. Amit elbeszél, egyszeri esemény, és mégsem csak egy elmúlt pillanathoz tartozik: Jézus ugyanazt valósítja meg ismételten és új módon ma is. Amikor megkereszteltek minket, ő maga érintett meg és mondta: „Effata” – „Nyílj meg”, hogy képessé tegyen bennünket hallani Istent, s ezáltal megajándékozzon azzal a lehetőséggel is, hogy beszéljünk Hozzá. Ebben az eseményben azonban, a szent keresztségben, nincs semmi mágikus elem. A keresztség föltár egy utat. Bevezet azok közösségébe, akik képesek hallani és beszélni; bevezet a Jézussal való közösségbe, aki egyedül látta Istent és ezért képes beszélni róla (*vö. Jn 1, 18*): a hit által Jézus meg akarja velünk osztani a maga Isten-látását, az Atyára hallgatását és a vele való beszélgetést. A ténynek, hogy meg vagyunk keresztelve, fejlődési folyamatá kell válnia, melynek során növekedünk az Istennel megélt élet-közösségben, és ezáltal másképp látjuk az embert és a teremtést is.

Az evangélium arra hív, hogy vegyük tudomásul: érzékelő képességünk fogyatékos; e hiányosságot kezdetben nem vesszük észre, mert minden az adott állapot mellett s annak racionális volta mellett szól. Látszólag ugyanis minden normálisan történik akkor is, ha nincs fülünk és szemünk Isten számára és nélküle élünk. De vajon igaz-e, hogy minden normálisan történik, ha Isten hiányzik az életünkben és a világunkból? Mielőtt további kérdéseket föltennénk, szeretnék valamit elmondani az egész világ püspökeivel való találkozásaim tapasztalatából.

A németországi katolikus egyház nagyszerű a maga szociális tevékenységében, segítőkészségében, bárhol van rá szükség. Az „ad limina” látogatást végző püspökök újra meg újra, legutóbb az afrikaiak, hálával beszéltek nekem a német katolikusok nagylelkűségéről, s kértek, hogy tolmácsoljam hálájukat – amit most nyilvánosan szeretnék megtenni. A balti államok püspökei is, akik közvetlenül a nyári szünet előtt jártak nálam, beszéltek arról, hogy a német katolikusok milyen nagylelkűen segítettek nekik templomaik újjáépítésében, melyek a kommunista uralom évtizedeiben olyan súlyos károkat szenvedtek. Mindezek ellenére az egyik afrikai püspök mondta nekem: „Ha Németországban szociális projekttel állok elő, mindjárt nyitott ajtókat találok. De ha evangelizációs projekthez kérek segítséget, inkább tartózkodással találkozom.” Nyilvánvalóan vannak olyanok, akikben az az eszme él, hogy a szociális projekteket a lehető legsürgősebben támogatni kell, míg az Istennel vagy kifejezetten a katolikus hittel kapcsolatos dolgokat részletkérdésnek és kevésbé fontosnak kell tekinteni. Ezeknek a püspököknek a tapasztalata azonban éppen az, hogy az evangelizációnak kell elsőbbséget élveznie, hogy az emberek megismerhessék, higgyék és szeressék Jézus Krisztus Istent; a szíveknek kell megtérniük ahhoz, hogy a szociális kérdésben előbbre lehessen lépni, hogy közelebb jussanak a megbékéléshez, hogy – például – az AIDS ellen okainak fölszámolásával lehessen védekezni, s a betegeket kellő figyelemmel és szeretettel lehessen gyógyítani. A szociális ügy és az evangélium elválaszthatatlan egymástól. Ahol az embereknek csak tudást, szakértelmet, technikát adunk, nagyon keveset adunk nekik. Ilyen esetekben ugyanis nagyon hamar megjelennek az erőszak hatásai, a rombolási képesség és a gyilkosság, elhatalmasodik a hatalomvágy – egy olyan hatalomé, mely olykor érvényesíteni akarja a jogot, de soha nem lesz rá képes. Ily módon egyre inkább eltávolodnak a megbékéléstől, az igazságosságtól és a szeretet közös, elkötelezett szolgálatától. Azok a kritériumok, melyek szerint a technikának a jog és a szeretet szolgálatában kell állnia, eltűnnek; de éppen ezektől a kritériumoktól függ minden: ezek ugyanis nem merő elméletek, hanem megvilágítják a szívet, és ezáltal a helyes útra terelik a gondolkodást és a cselekvést.

Afrika és Ázsia népei csodálják a nyugati technika teljesítményeit és a mi tudományunkat, de visszariadnak annak láttán, hogy gondolkodásunk teljesen kizárja Istent az ember szemléléséből, ezt tartva a legmagasabb rendű gondolkodásnak, mellyel az ő kultúrájukat is meg kellene ismertetniük. Nem a keresztény hitben látják az identitásukat fenyegető veszedelmet, hanem Isten megvetésében és abban a cinizmusban, mely a szabadság egyik jogának tartja a szent kigúnyolását, és a hasznosságot emeli a kutatás sikereinek legfőbb kritériumává.

Drága Barátaim, ez a cinizmus nem az a türelem és kulturális nyitottság, melyre a népek várnak, amelyre valamennyien vágyakozunk! A tolerancia, melyre oly égetően szükségünk van, magában foglalja az istenfélelmet – a tiszteletben tartását annak, ami a másik ember számára szent. De annak tisztelete, amit mások szentnek tartanak, föltételezi, hogy mi magunk újra megtanuljuk az istenfélelmet. Ez a megbecsülés-érzék csak akkor születhet újjá a nyugati világban, ha újra növekedni kezd a hit Istentben, ha Isten újra jelenvaló lesz értünk és bennünk.

A hitünket senkire rá nem erőszakoljuk. Egy ilyen prozelitizmus ellentétes a kereszténységgel. A hit csak a szabadságban tud kibontakozni. De épp az emberek szabadságára hivatkozunk, amikor arról beszélünk, hogy meg kell nyílnunk Isten felé, keresnünk kell Őt, és meg kell Őt hallgatnunk. Mi, akik itt együtt vagyunk, teljes szívünkkel kérjük az Urat, hogy újra mondja: „Effata!”, hogy gyógyítsa süketségünket, mely miatt olyan gyengén halljuk Istent, az Ő műveit és szavait, s tegyen minket képessé arra, hogy látni és hallani tudjunk. Kérjük Őt, segítsen bennünket újra megtalálni az imádságos beszédet, melyre a liturgiában hív bennünket, s melynek lényeges formuláját megtanította nekünk a Miatyánkban.

A világnak szüksége van Istenre. Szükségünk van Istenre. De milyen Istenre van szükségünk? Az első olvasmányban a próféta egy elnyomott néphez beszélve mondja: „Eljön majd Isten megtorlása” (vö. 35,4). Könnyen beláthatjuk, hogy a nép hogyan képzelte el ezt a megtorlást. De később maga a próféta föltárja, hogy miféle megtorlásról van szó: Isten gyógyító jósága az. És a prófétai beszéd végső magyarázatát Őbenne találjuk meg, aki meghalt értünk a kereszten: Jézusban, Isten megtestesült Fiában, aki olyan sürgetően tekint ránk. Az Ő „megtorlása” a kereszt: az erőszak „tagadása”, a „mindvégig való szeretet”. Erre az Istenre van szükségünk. Nem becsüljük le a többi vallásokat és kultúrákat, nem tagadjuk meg hitüktől a mély megbecsülést, ha hangos szóval és világosan megvalljuk azt az Istent, aki az erőszakkal a saját szenvedését állította szembe; aki a rosszal és annak hatalmával szemben korlátként és győzelemként a maga irgalmasságát állította szembe. Könyörgésünkkel Őhöz fordulunk, hogy Ő legyen jelen közöttünk és segítsen abban, hogy hihető tanúi lehessünk. Amen.

Az Úr Angyala előtt mondott szavai:

Kedves Testvéreim!

Mielőtt az ünnepélyes áldással befejeznénk ezt a szentmisét, imádkozzuk el az Úr Angyalát. A szentmise olvasmányaira reflektálva elgondolkodtunk azon, hogy – mind az egyéni élet, mind a közösségek békés és nyugodt együttélése szempontjából – mennyire fontos úgy látni Istent, mint a körülöttünk lévő valóság s mint személyes életünk középpontját. Az ilyen magatartás kiemelkedő példája Mária, az Úr Anyja. Földi élete során ő a figyelmesen hallgató Asszony, az Isten és az emberek iránt nyitott szívű Szűz. Ezt a hívők a kereszténység első századaitól kezdve felfogták, s ezért minden szükségükben és szorongatásukban bizalommal fordultak hozzá, kérvén az ő segítségét és közbenjárását Istennél.

Itt, a mi bajor földünkön a neki szentelt templomok és kegyhelyek százai ennek a tanúi. Helyek, melyek felé egész éven át zarándokok megszámlálhatatlan sokasága özönlik, hogy Mária gondos anyai szeretetére bízzák magukat. Itt, Münchenben a város közepén áll a Mária-oszlop, mely előtt épp 390 évvel ezelőtt ünnepélyesen Isten Anyjának oltalma alá helyezték Bajorországot, s ahol tegnap én újra Bajorország Patrónájának áldását kértem a városra és az országra.

És hogyan ne gondolnánk egész különlegesen Altötting kegyhelyére, ahova holnap érkezem zarándokutamon? Ott abban az örömben lesz részem, hogy megáldhatom az új szentségimádási kápolnát, mely épp azon a helyen Mária szerepének beszédes jele: ő az Úr szolgálóleánya marad, aki nem akar középpontban lenni, hanem Isten felé akar bennünket vezetni, olyan életstílusra akar minket tanítani, melyben elismerjük Istent, a körülöttünk lévő valóság és személyes életünk középpontjának. Mária-hoz fordulunk most az Úr Angyala imádságával: *Az Úr Angyala köszönté...*

Vesperás a müncheni székesegyházban

Szeptember 10-én, 17.30

Kedves Elsőáldozó Gyermek!

Kedves Szülők és Nevelők!

Kedves Testvéreim!

Az olvasmány, melyet az imént hallottunk, az Újszövetség utolsó könyve, a Jelenések könyvének egy részlete. A látnok bepillantást nyert a magasba, az égbe, és időben előre, a jövőbe. De éppen így beszél a földről és a jelen időről, a mi életünkről is. Életünk során ugyanis valamennyien úton vagyunk, haladunk előre a jövő felé. És szeretnénk megtalálni a helyes utat: szeretnénk fölfedezni az igaz életet, s nem szeretnénk zsákutcában vagy a pusztában végezni. Nem szeretnénk, ha a végén azt kellene mondanunk: rossz utat választottam, elvétettem az életemet, rosszul sikerült. Szeretnénk örülni az életnek; szeretnénk, ha – mint egyszer Jézus mondta – bőséges lenne az életünk.

De most hallgassuk csak a Jelenések könyvének látnokát. Mit is mondott nekünk abban a részletben, amit az imént felolvastunk? Egy megbékélt világról beszél. Egy olyan világról, melyben „minden nemzet, faj, nép és nyelv” (7,9) emberei együtt vannak örömben. Föltehetjük a kérdést: „Hogyan történhet ez? Milyen út vezet ide?” Nézzétek csak, az első, a legfontosabb ez: ezek az emberek Istenben élnek; Ő állította föl „a hajlékát fölöttük” (7,15), mondja az olvasmányunk. És mi tovább kérdezzük: „Mi lehet ez az »Isten hajléka«? Hol van? Hogyan találhatjuk meg?” A látnok valószínűleg János evangéliumának első fejezetére utal, ahol ezt olvassuk: „És az Ige testté lett és közöttünk lakozott” (1,14). Isten nincs távol tőlünk, nincs az univerzumnak valamely nagyon távoli helyén, ahova senki el nem mehet. Közöttünk lakozott (a görög eredetiben: fölverte köztünk a sátrát): Jézusban egy lett közülünk, a mi testünkkel és vérünkkel. Ez az Ő hajléka. És a mennybemenetelkor nem ment el egy tőlünk távoli helyre, az Ő hajléka (sátra), Ő maga a testével közöttünk marad, mint egy közülünk. Tegezhetjük Őt és beszélhetünk vele. Meghallgat minket, és ha figyelmesek vagyunk, halljuk, hogy Ő is válaszol nekünk.

Megismétlem: Jézusban Isten „készített magának hajlékot” közöttünk. De ezt is ismétlem: Pontosan hol történik ez? Kérdésünkre olvasmányunk két választ ad: olyan megbékélt emberekről szól, akik „megmosták ruhájukat és kifehéritették a bárány vérével” (7,14). Ez nagyon különösen hangzik nekünk. A látnok titkos nyelvében ez utalás a keresztségre. A „Bárány vére” kifejezés Jézus szeretetére utal, melyet Ő megtartott egészen vérontásos haláláig. Ez az egyszerre isteni és emberi szeretet az a fürdő, melyben megmerít bennünket a keresztségben – a fürdő, mellyel megmosdat minket, tisztává tesz, hogy alkalmasak legyünk arra, hogy Istennel közösségben éljünk. A keresztelés azonban csak kezdet. A Jézussal együtt-járás közben a hitben és a vele élt életben az Ő szeretete megtisztít és világítóvá tesz bennünket.

Hallottuk, hogy a szeretet fürdőjében a ruhák hófehérek lettek. Az ókori világ elgondolása szerint a fehér a fénynek a színe volt. A fehér ruha azt jelenti, hogy a hitben fényvé változunk, letesszük a sötétséget, a hazugságot, az álnokságot, általában a rosszat, s fénylő személyekké változunk, akik alkalmasak az Istennel való kapcsolatra. A keresztelési ingecske, s az a fehér ruha, amit elsőáldozáskor vesztek magatokra, emlékeztetni akar:

a Jézussal és a hívők közösségével, az Egyházzal együtt folyó élettel te magad légy fénylő személlyé az igazság és a jószág emberévé – olyan emberré, akin átsugárzik a jónak, magának Isten jószágának a fénye.

Kérdésünkre, hogy „hol találjuk meg Jézust?”, a második választ a látnok ismét a maga titokzatos nyelvében adja meg. Azt mondja, hogy a Bárány minden kultúra és nemzet embereinek sokaságát az élő víz forrásaihoz vezeti. Víz nélkül nincs élet. Nagyon jól tudták ezt azok, akiknek a szülőföldje a sivataggal volt határos. Így számukra a víz az élet legnagyobb jelképe volt. A Bárány, azaz Jézus odavezeti az embereket az élet forrásaihoz. E források egyike a Szentírás, amelyben Isten szól hozzánk, és elmondja nekünk, hogyan kell helyesen élnünk. De e források közé több is tartozik: valójában az igazi forrás maga Jézus, akiben Isten ajándékozta magát nekünk. És ezt elsősorban a szentáldozásban teszi, melyben – elmondhatjuk – közvetlenül ihatunk az élet forrásából: eljön hozzánk és egyesül mindegyikünkkel. Elmondhatjuk: az Eucharisztia, a szentáldozás szentsége révén olyan közösség formálódik, mely meghalad minden határt, és magában foglalja mind a nyelveket – ezt látjuk itt: a világ minden részéről és minden nyelvből vannak itt püspökök –; a szentáldozás által alakul az egyetemes Egyház, melyben Isten velünk él és beszél velünk. Így kell fogadnunk a szentáldozást: mint találkozást Jézussal, magával Istennel, aki az igazi élet forrásaihoz vezet bennünket.

Kedves Szülők, sürgetve szeretnék hívni benneteket arra, hogy segítsétek kicsinyeiteket a hitben, kísérjétek őket az első szentáldozáshoz vezető úton, azon az úton, melynek utána is folytatódnia kell, kísérjétek őket Jézus felé vezető úton, melyen Jézussal együtt járnak. Kérlek benneteket, gyermekeitekkel együtt járjatok templomba, és vegyetek részt a vasárnapi szentmisén! Látni fogjátok, hogy ez nem elvesztegetett idő; hanem a családot összetartó erő, mely középpontot ad neki. A vasárnap, sőt az egész hét szebb lesz, ha együtt vesztek részt a vasárnapi liturgián. És kérlek benneteket, otthon is imádkozzatok együtt, az asztalnál, és főként esténként. Az imádság nemcsak Istenhez visz közelebb, hanem egymáshoz is. Az imádság a béke és az öröm ereje. A családi élet ünnepélyesebbé válik, s több lesz benne a lélek, ha Isten jelen van benne és közelségét megtapasztaljátok az imádságban.

Kedves Hitoktatók és kedves Nevelők! Szívből kérlek benneteket, hogy jelenítsétek meg az iskolában az istenkeresést, annak az Istennek a keresését, aki Jézus Krisztusban láthatóvá vált számunkra. Tudom, hogy a mi pluralista világunkban nehéz az iskolában beszélgetést kezdeményezni a hitről. De nem elegendő, ha a kicsinyek és a fiatalok az iskolában csak technikai ismereteket és készségeket sajátítanak el, és nem kapják meg a támpontokat és az érzéket, melyek az ismereteket és a készségeket helyesen irányítják. Ösztökéljétek a növendékeket arra, hogy ne csak erről meg arról kérdezzenek – persze ez is jó –, hanem mindenekelőtt azokat a kérdéseket tegyék föl, hogy „honnan való” és „mire való” az életünk? Segítsetek nekik annak fölfedezésében, hogy azok a válaszok, melyek nem érnek el Istenig, nagyon keveset mondanak.

Kedves Lelkipásztorok, és ti mind, akik segítetek a plébániákon! Kérlek benneteket, tegyetek meg mindent, hogy a plébánia otthon legyen az emberek számára – egy nagy család, melyben megtapasztalhatják az egyetemes Egyház még nagyobb családját. A liturgia, a katekézis és a plébániai élet minden megnyilvánulása által hadd tanulják meg, hogyan kell járni az igaz élet útján.

A nevelés mindhárom helye – a család, az iskola és a plébánia – működjön együtt az élet forrásaihoz vezető út megtalálásában, és kedves gyermekek, kedves szülők és kedves nevelők, valamennyien igazán vágyakozunk a „bőséges életre”! Amen.

Szentmise az altöttingi kegykápolna előtti téren

Szeptember 11-én, 10.30

Kedves Testvéreim a Püspöki és Papi Szolgálatban!
Kedves Testvéreim!

A mai nap első olvasmányában, rezponzóriumában és evangéliumában három alkalommal találkozunk Máriával, az Úr Anyjával mint imádkozóval. Az Apostolok Cselekedeteiből hallott részletben ott látjuk őt az apostolok közösségében, akik összegyűltek a Cönákulumban, és segítségül hívják az Atyához fölment Urat, hogy teljesítse ígését: „néhány nap múlva a Szentlélekben fogtok megkeresztelkedni” (1,5). Mária vezeti a az imádságban születő Egyházat; szinte megszemélyesíti az imádkozó Egyházat. És így a szentek nagy közösségével együtt, s mint annak középpontja, ma is ott áll Isten előtt és közbenjár értünk, kérve a Fiát, hogy újra küldje el Lelkét az Egyházba és a világba és újítsa meg a föld színét.

Erre az olvasmányra válaszul együtt énekeltük Máriával azt a nagy dicséretet, amit ő kezdett el, amikor a hite miatt boldognak mondta őt Erzsébet. A hála, az Istenben való öröm, az Ő nagy tetteiért mondott áldás imádsága ez. Ennek az éneknek az alaphangja mindjárt az első szavakban megszólal: „Magasztalja – azaz nagynak tartja – az én lelkem az Urat”. Nagynak tartani Istent azt jelenti, hogy teret adunk neki a világban, a saját életünkben, engedjük, hogy belépjen időnkbe és tetteinkbe: ez az igazi imádság legmélyebb lényege. Ahol Isten nagygyá válik, nem lesz kicsivé az ember: az ember is nagygyá válik, és kivilágosodik a világ.

Az evangéliumi részletben Mária kéréssel fordul a Fiához bajba került barátai érdekében. Első látásra teljesen emberinek tűnik az Anya és a Fiú közti párbeszéd, és valóban, mélységesen emberi dialógusról van szó. Mindazonáltal Mária nem egyszerűen mint emberhez fordul Jézushoz, kinek fantáziájára és segítőkészségére számít. Hanem egy emberi szükségletet bíz a hatalmára – egy olyan hatalomra, mely meghaladja az emberi képesség és teljesítmény határait. Így tehát a Jézussal folytatott dialógusban valóban úgy látjuk az Anyát, mint aki kér, aki közbenjár. De érdemes kicsit mélyebbre hatolni ennek az evangéliumi részletnek a hallgatásában, hogy jobban megértsük Jézust és Máriát, s főként hogy megtanuljunk Máriától helyesen imádkozni.

Mária igazában nem kéréssel fordul Jézushoz. Csak ennyit mond neki: „Nincs több boruk” (Jn 2,3). A Szentföldön a menyegzőt egy teljes héten át ünnepelték; részt vett benne az egész falu, tehát nagy mennyiségű bort fogyasztottak. Most a fiatal pár bajban van, és Mária egyszerűen ezt mondja meg Jézusnak. Nem kér konkrét dolgot, még kevésbé kéri, hogy Jézus éljen a hatalmával, tegyen csodát, teremtsen elő bort. A dolgot egyszerűen rábízta Jézusra, s ráhagyja a döntést, mit fog tenni.

Így tehát Jézus Anyjának egyszerű szavaiban két dolgot látunk: egyrészt szerető törődését az emberekkel, anyai figyelmességét, mellyel észreveszi mások nehéz helyzetét; s látjuk szívélyes jóságát és segítőkészségét.

Ő az az Anya, akihez Altöttingbe zarándokolnak nemzedékről nemzedékre az emberek. Rábízzuk gondjainkat, szükségleteinket, nehéz helyzeteinket. A Szentírásban először az Anya segítőkész jóságát vesszük észre, amelyben bízunk. De a mindannyiunk számára nagyon megszokott szemponthoz kapcsolódik egy másik, amit könnyen szem elől tévesztünk: Mária mindent az Úr ítéletére bíz. Názáretben lemondott a saját akaratáról azzal, hogy elmerítette Isten akaratában: „Íme, az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint” (Lk 1,38). Állandóan ez az ő alapvető magatartása. És így tanít bennünket imádkozni: ne akarjuk erőltetni Isten előtt a saját akaratunkat és a saját vágyainkat, bármilyen fontosnak, bármilyen értelmesnek tünnek előttünk, hanem vigyük eléje és hagyjuk rá a döntést, hogy mit akar tenni. Tanuljuk meg Máriától a segítőkész jóságot, de az alázatosságot is, és a nagylelkűséget Isten akaratának elfogadására, bízva Őbenne azzal a meggyőződéssel, hogy az Ő válasza, bármi legyen az, igazán a javunkat, a javamat fogja szolgálni.

Úgy hiszem, nagyon jól megérthetjük Mária magatartását és szavait; de már nehezebb megértenünk Jézus válaszát. Már a megszólítása se tetszik nekünk: „Asszony” – miért nem azt mondja: Anyám? Valójában ez a megszólítás Mária üdvtörténeti helyét jelöli meg. A jövőre utal, a megfeszítés órájára, amikor Jézus majd azt mondja neki: „Asszony, íme a te fiad – fiú, íme a te anyád!” (vö. Jn 19,26–27). Elővételezi tehát azt az órát, amikor az asszonyt, a saját anyját összes tanítványa anyjává fogja tenni. Másrészt ez a megszólítás Éva teremtésének elbeszélésére utal: Ádám a teremtés egész gazdagságában mint ember egyedül érzi magát. Akkor teremtetik Éva, és benne megtalálja a társat, akire várt s akit „asszonynak” szólít. Így János evangéliumában Mária jeleníti meg az új, a végső asszonyt, a Megváltó társnőjét, Anyánkat: a megszólítás tehát, mely látszólag udvariatlan, Mária örök küldetésének nagyságát fejezi ki.

Még kevésbé tetszik nekünk az, amit Kánában ezután mond Jézus Máriának: „Mi közöm hozzád, ó asszony? Még nem jött el az én óráim” (Jn 2,4). Szívesen tiltakoznánk: Nagyon sok közöd van hozzá! Hiszen ő az, aki a húsodat és a véredet, a testedet adta. És nemcsak a testedet: a szíve mélyéről jött „igen”-jével méhében hordozott és anyai szeretetével vezetett be az életbe és az Izrael népének közösségén belüli helyedre. De ha így beszélünk Jézusról, akkor már jó úton vagyunk, hogy megértsük a válaszát. Mindennek ugyanis emlékeztetnie kell minket arra, hogy Jézus megtestesülésekor két dialógus folyt, melyek egymásra alapulnak és egyetlen valósággá válnak. Ott van mindenekelőtt az a dialógus, melyet Mária Gábor főangyallal folytat, s amelyben ezt mondja: „Legyen nekem a te igéd szerint” (Lk 1,38). De ezzel párhuzamosan folyik egy másik dialógus, mondhatjuk, Istenen belül, melyre a Zsidókhöz írt levél hivatkozik, amikor azt mondja, hogy a 40. zsoltár szavai az Atya és a Fiú közti dialógussá váltak – azzá a dialógussá, amelyben elindul a megtestesülés. Az örök Fiú mondja az Atyának: „Áldozatokat és följánlásokat nem akartál, de testedtől nekem... Íme, eljövök... hogy megtegyem a te akaratodat” (Zsid 10,5–7; vö. Zsolt 40,6–8). A Fiú „igen”-je: „eljövök, hogy megtegyem a te akaratodat” és Mária „igen”-je: „legyen nekem a te igéd szerint” – ez a két „igen” egyetlen „igen”-né válik, s az Ige ezáltal testesül meg Máriában. Ebben a kettős „igen”-ben a Fiú engedelmissége testté lesz, Mária pedig a maga „igen”-jével adja neki a tested. „Mi közöm hozzád, ó asszony?” Kettőjük legmélyebb köze egymáshoz ez a kettős „igen”, s ebben az egybeesésben történt a megtestesülés. Erre a mélységes egységre céloz az Úr a maga válaszával. Éppen erre vezet rá az anyát. Ebben az Atya akaratára mondott közös „igen”-ben van a megoldás. Nekünk is mindig újra meg kell tanulnunk, hogyan kell efelé az egység felé tartanunk, mert itt kapunk választ a kérdéseinkre.

Innen kiindulva most már megértjük Jézus válaszában második mondatát is: „Még nem jött el az én óráim”. Jézus soha nem teljesen magától cselekszik; soha nem keresi mások tetszését. Mindig az Atyától kiindulva cselekszik, és éppen ez egyesíti Máriával, mert ő is az Atya akaratával való megegyezésben mondta ki kérését. Éppen ezért Jézus válasza után, mely látszólag visszautasítja a kérést, Mária meglepő módon nagyon egyszerűen mondhatja a felszolgálóknak: „Tegyétek meg, amit mond nektek” (Jn 2,5). Jézus nem tesz látványos csodát, nem játszik a hatalmával egy alapjában magán eseménnyel. Nem. Hanem jelet ad, mellyel meghirdeti a maga óráját, a menyegző óráját, az Isten és az ember egyesülésének óráját. Nem egyszerűen bort „produkál”, hanem az emberi menyegzőt az isteni menyegző képévé alakítja át, melyre az Atya hív meg a Fiú által, s amelyen Ő ajándékozza javak teljességét, melyet a bor bősége jelenít meg. A menyegző annak a percnak a képévé válik, amikor Jézus a szeretet legnagyobb fokát mutatja meg, engedi, hogy megkínózzák a testét, s így ajándékozza magát nekünk örökre, teljesen eggyé válik velünk – ez az Isten és ember közötti menyegző. A kereszt órája, az óra, melyből születik a Szentség, melyben Ő valóságosan nekünk adja önmagát testben és vérben, kezünkbe és a szívünkbe teszi le a maga testét, ez a menyegző órája. Így valóban isteni módon minden várakozást bőségesen meghaladóan oldja meg a szükséghelyzetet és teljesíti a kezdeti kérést. Jézus órája még nem jött el, de a víz borra változtatásának jelében, az ünnepi ajándék jelében már ekkor elővételezi a maga óráját.

Az Ő „órája” a kereszt; az Ő végső órája a visszatérése lesz az idők végén. Ő ezt a végső órát is folyamatosan elővételezi az Eucharishtiában, melyben már most mindig eljön. És ezt mindig Anyjának, az Egyháznak közbenjárására teszi, mely az eucharisztikus imádságokban hívja Őt: „Jöjj, Urunk Jézus!” A szentmise kánonjában az Egyház mindig újra kéri az „órának” ezt az elővételezését, kéri, hogy már most jöjjön el és ajándékozza magát nekünk.

Így szeretnénk rábízni magunkat Mária vezetésére, az altöttingi kegyelmek Anyjának, minden hívő Anyjának vezetésére a Jézus órája felé vezető úton. Jézustól kérjük, hogy ajándékozzon meg minket azzal, hogy egyre inkább megismerjük és megértjük Őt. És ne engedjük, hogy a vele való találkozás csak a szentáldozás pillanatára korlátozódjék. Jézus jelen van a szent ostyában, és mindig vár bennünket. A szentségi Jézus imádása Altöttingben most új helyet nyert a régi kincstárszobában. Jézus és Mária együtt járnak. Mária segítségével szeretnénk dialógusban maradni az Úrral, így tanulva, hogyan kell jobban befogadnunk Őt. Istennek szent Anyja, imádkozzál értünk, miként Kánában szóltál az ifjú pár érdekében! Mindig újra vezess minket Jézus felé! Amen!

Vesperás az altöttingi Szent Anna-bazilikában

Szeptember 11-én, 17 órakor

Drága Barátaim!

Altötting kegyhelyén jöttünk össze – papság felé úton lévő seminaristák, már fölszentelt papok, szerzetesnők és szerzetesek, s a Hívások Pápai Művének tagjai – a Szent Anna-bazilikában Anna leányának, a mi Urunk Édesanyjának szentélye közelében. Azért jöttünk össze, hogy elmélkedjünk hivatásunkról, mely Jézus Krisztus szolgálatára szól, s hogy ezt a hivatást Szent Anna szeme előtt értsük meg, akinek a házában az üdvtörténet legnagyobb hivatása érlelődött.

Mária a hivatását angyal ajkáról kapta. A mi szobánkba nem lép be látható módon az angyal, de az Úrnak mindegyikünkkel megvan a maga terve, mindegyikünket a nevünkön szólított. A feladatunk tehát az, hogy halló személyekké váljunk, akik képesek fölfogni a hívását, bátrak és hűségesek a követésében, s végül megbízható szolgáltnak bizonyulnak, mert jól gazdálkodtak a rájuk bízott ajándékkal.

Tudjuk, hogy az Úr munkásokat keres aratásába. Ő maga mondta: „Az aratnivaló sok, de a munkás kevés! Kérjétek tehát az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat aratásába!” (*Mt 9,37*). Éppen ezért vagyunk itt együtt, hogy ezt a kérést terjesszük az aratás Ura elé. Igen, Isten aratása nagy, és munkásokra vár: az úgynevezett Harmadik Világban – Latin-Amerikában, Afrikában, Ázsiában – sokaság várja a hírnököket, akik elviszik hozzájuk a béke evangéliumát, az emberré lett Isten üzenetét. De az úgynevezett Nyugaton is, nálunk Németországban, miként a hatalmas Oroszországban is igaz, hogy aratnivaló sok volna. De hiányoznak az emberek, akik készek volnának Isten aratása munkásaivá válni. Ma is úgy van, mint akkoriban, amikor az Urat szánakozás fogta el a sokaság miatt, melyet olyannak látott, mint a pásztor nélküli juhok, azaz valószínűleg sok mindent tudtak, de nem voltak képesek meglátni, hogyan irányíthatnák jól az életüket.

Urunk, lásd meg mai szorongatott helyzetünket, melyben szükségünk van az evangélium hirdetőire, akik tanúságot tesznek rólad, olyan emberekre, akik megmutatják az utat „a bőségben lévő élet” felé! Nézd a világot és szánakozz rajta most is! Lássad a világot és küldj munkásokat!

Ezzel a kéréssel zörgetünk Isten kapuján; de ugyanezzel a kéréssel kopogtat az Úr is szívünk ajtaján. Uram, mit akarsz? Nem túlságosan sok ez számomra? Nem vagyok-e túl kicsi ahhoz, amire hívsz? „Ne félj” – mondta az angyal Máriának. „Ne félj, a neveden szólítottalak” – mondja Izaiás próféta által nekünk (*43, 1*), mindegyikünknek.

De hova jutunk, ha „igen”-t mondunk az Úr hívására? A papi küldetés legtömörebb leírása – mely megfelelő áttétellel érvényes a szerzetesek és szerzetesnők küldetésére is – Márk evangélistától való, aki a Tizenkettő meghívásának elbeszélésekor ezt mondja: „Megalkotta belőlük a Tizenkettőt, hogy vele legyenek, s hogy el is küldje őket” (*3, 14*). Vele lenni és küldöttként úton lenni a nép felé – e kettő együttjár, és együtt alkotják a spirituális hivatás, a papság lényegét. Vele lenni és küldöttnek lenni – egymástól elválaszthatatlan valóságok. Csak az ismeri meg Őt, aki „vele” van, s csak az képes Őt valóban hirdetni. És aki vele van, nem tartja meg önmagának azt, amit megtalált, hanem közölnie kell másokkal. Az történik vele, ami Andrással történt, aki a testvérének, Simonnak mondta: „Megtaláltuk a Messiást!” (*Jn 1, 41*). „És odavezette Jézushoz”, fűzi hozzá az evangélista (*1, 42*).

Nagy Szent Gergely pápa egy homíliájában mondta, hogy Isten angyalai bármilyen távolságban járnak küldetésük során, mindig Istenben mozognak. Mindig Vele vannak. És miközben az angyalokról beszélt, Szent Gergely pápa a püspökökre és a papokra is gondolt: bármerre járnak, mindig „Vele” kellene lenniük. A gyakorlat ezt megerősíti: ha a papok nagy feladataik miatt hagyják, hogy az Úrral-létük egyre csökkenjen, minden mégoly hősiességük ellenére is végül elveszítik azt a belső erőt, ami fenntartja őket. Az, amit tesznek, végül üres aktivizmussá válik.

Vele lenni – hogyan lehet ezt megvalósítani? A pap számára az első és a legfontosabb a mindig bensőséges átéléssel bemutatott napi szentmise. Ha valóban imádságos emberként mutatjuk be a szentmisét, ha a beszédünket és a tetteinket az elhangzó isteni Igével és az Eucharisztia ünneplésének szertartásával egyesítjük, ha a szentáldozásban engedjük, hogy valóban átöleljen Ő, és befogadjuk Őt – akkor Vele vagyunk.

A *Vele lenni* másik alapvető módja az Imaórák Liturgiája: a zsolozsmában az Istennel való dialógusra rászoruló emberként imádkozunk, de belefoglaljuk mindazokat is, akiknek nincs ideje és lehetősége az ilyen imádságra. Annak érdekében, hogy a szentmiséink és a zsolozsmánk tartalmasak maradjanak, újra meg újra olvasnunk kell a Szentírást; nemcsak úgy, hogy megfejtjük és magyarázzuk a régi szövegeket, hanem keresnünk kell a bátorító szót, melyet az Úr most mond nekem, az Urat, aki éppen e szavak által ma megszólít. Csak így leszünk képesek Isten Igéjét úgy elmondani korunk emberének, mint Isten jelenlévő és élő Szavát.

Az Úrral való együttlét egyik lényeges formája a szentségimádás. Schraml püspök úr jóvoltából Altötting kapott egy új „kincstárszobát”. Ahol korábban őrizték a régi idők kincseit, a jámborság és a történelem értékes emléktárgyait, az most az Egyház igazi kincsének, a szentségi Jézus állandó jelenlétének lesz a helye.

Egyik példabeszédében az Úr a szántóföldbe elrejtett kincsről beszél, és elmondja nekünk, hogy aki azt megtalálta, eladja mindenét, hogy megvehesse azt a földet, mert a benne rejlő kincs mindennél többet ér. Az elrejtett kincs, a mindennél többet érő érték, Isten országa – maga Jézus, a megszemélyesült Ország. A szent ostyában Ő van jelen, az igazi kincs, aki számunkra mindig elérhető. Csak akkor tanuljuk meg jól befogadni Őt – tanulunk meg jól áldozni, tanuljuk meg belülről ünnepelni az Eucharisziát, ha imádjuk Őt e jelenlétében.

Ebben az összefüggésben szeretném idézni Edith Steinnek, Európa társvédőszenntjének egyik szép mondatát, melyet egy levelében írt: „Az Úr jelen van a tabernákulumban istenségével és emberségével. Nem önmagáért van ott, hanem értünk: mert öröme, hogy az emberekkel van. És mivel tudja, hogy nekünk úgy, ahogy vagyunk, szükségünk van az Ő személyes közelségére. Azok számára, akik normálisan gondolkodnak és éreznek, ebből következik, hogy érzik a vonzást, és nála vannak mindaddig és mindannyiszor, amikor csak erre lehetőségük van.” (Gesammelte Werke, VII, 136.) Szeressünk együtt lenni az Úrral, mindenről beszélgethetünk Vele. Eléje terjeszthetjük kéréseinket, félelmeinket, szorongásainkat. Örömeinket, hálánkat, csalódásainkat, kéréseinket és reményeinket. Ezt is újra meg újra elmondhatjuk neki: „Urunk, küldj munkásokat aratásodba! Segíts, hogy jó munkás legyek a szőlőben.”

Itt, ebben a bazilikában gondolatom most Mária felé fordul, aki egész életét teljesen „Jézussal együtt” töltötte, s aki ezért akkor is, azóta is teljesen az emberek rendelkezésére állt és áll: a kis fogadalmi táblák nyilvánvalóan bizonyítják ezt. És az Ő szent Anyjára, Annára gondolunk, és vele kapcsolatban az édesanyák és édesapák, a nagymamák és nagyapák fontosságára, a család fontosságára gondolunk, mely az élet és az imádság közege, ahol megtanulunk imádkozni, s ahol érlelődhetnek a hivatások.

Itt Altöttingben külön is gondolhatunk a jó Konrád testvérré. Ő nagy örökségről mondott le, mert fenntartások nélkül akarta követni Jézus Krisztust, és teljesen vele akart lenni. Miként a példabeszédben mondja az Úr, Konrád valóban az utolsó helyet, az alázatos portás testvér helyét választotta magának. Portásfülkéjében valószínűleg meg azt, amit Szent Márk az apostolokról mond: a „Vele lenni” és az emberek felé „küldöttnek lenni” kettős feladatát. Cellájából rálátott a tabernákulumra, mindig „Vele lehetett”. Ebből a szemlélésből tanulta meg azt a kimeríthetetlen jóságát, melyet a sokaság iránt tanúsított, akik szinte megszakítás nélkül csöngöttek a portán – olykor rosszindulattal, hogy ingereljék őt, olykor csak türelmetlenül vagy tréfából. Mindezeknek jósága és emberisége révén nagy szavak nélkül olyan üzenetet adott át, mely többet mondott szavaknál. Imádkozzunk Szent Konrád testvérré, hogy tekintetünk mindig az Úrra szegeződjék, s így segítsen abban, hogy Isten szeretetét el tudjuk vinni az embereknek. Amen!

Szentmise Regensburgban az Islinger Felden

Szeptember 12-én, 10 órakor

Kedves Testvéreim a Püspöki, Papi Szolgálatban!
Kedves Testvéreim!

„Aki hisz, soha nincs egyedül.”

Engedjétek meg, hogy újra megismételjem ezeknek a napoknak a mottóját, és kifejezzem örömeimet, hogy itt megvalósulni látjuk: a hit egyesít minket és ünneppel ajándékoz meg. Megajándékoz az Istenben való örömmel, a teremtés fölötti örömmel és az együttlét örömeivel. Én tudom, mennyi fáradságot és munkát igényelt ennek az ünnepnek az előkészítése. Az újságokban közölt beszámolókból valamit látok abból, hogy milyen sokan áldozták idejüket és erejüket arra, hogy ezt a mezőt ilyen szépen előkészítsék. Nekik köszönhetően a dombon ott áll a kereszt, mint Isten jele a világ békéjéért; az ide vezető utakat járhatóvá tették; gondoskodnak a rendről és a biztonságról; fölépítették a tribünöket és így tovább... Most is csak nagy egészben tudom elképzelni, mennyi és milyen aprólékos munkára volt szükség, hogy ilyen körülmények között találkozhatunk itt. Mindenért csak azt tudom mondani nagyon egyszerűen: „Szívből köszönöm!” Az Úr fizessen meg nektek mindezért, és az öröm, melyet most a ti előkészületeknek köszönhetően átélhetünk, százsorosán töltsön el mindnyájatokat!

Megindító volt hallanom, hogy milyen sokan – különösen a weideni és ambergi szakiskolások, vállalkozók és magánemberek, férfiak és nők – dolgoztak együtt azért, hogy kicsinosítsák az én kicsi házamat és kertemet. Kicsit szégyenkezem e nagy jószág láttán, s ebben az esetben is csak alázattal tudom mondani: „köszönet” e sok fáradozásért. Amit tettetek, azt nem egy embernek, az én szegény személyemnek tettétek, hanem megmutattátok a hívő szolidaritást, melyet a Krisztus és az Egyház iránti szeretet vezérel. Mindez annak az igazi emberiességnak a jele, mely abból születik, hogy Jézus Krisztus megérintett minket.

A hit ünneplésére jöttünk össze. Most azonban fölmerül a kérdés: mit is hiszünk mi valójában? Mit jelent ez: hinni? Létezhet még egyáltalán a hit a modern világban? A középkorban készült nagy „Summákat” látva, vagy a könyvek azon sokaságára gondolva, melyeket a hit védelmére vagy támadására írtak, megkísért a kétség s a gondolat, hogy ez az egész túlságosan bonyolult számunkra. Látván a sok fát, szem elől tévesztjük az erdőt.

És valóban: a hívő látás átfogja az eget és a földet, a múltat, a jelent, a jövőt és az örökkévalóságot – ezért soha ki nem meríthető. És mégis a legbenső magvában a hit nagyon egyszerű. Maga az Úr beszélt erről, amikor az Atyával beszélgetett: „A kicsinyeknek akartam kinyilatkoztatni – azoknak, akik a szívükkel képesek látni” (vö. *Mt 11,25*). Az Egyház a maga részéről egy icipici „Summát” kínál nekünk, melyben minden, ami lényeges, benne van: ez az úgynevezett Apostoli Hitvallás. E hitvallást hagyományosan tizenkét ágazatra osztjuk – a tizenkét apostol számának megfelelően –, és Istenről, a Teremtőről és mindenek elvéről, Krisztusról és a maga üdvözítő művéről, s végül a holtak föltámadásáról és az örök életről beszél. Alapfölfogásában azonban a Credo három nagy részből áll, és történetileg nem egyéb, mint a kereszteleési hitvallás kibővítése, melyet maga a föltámadott Úr bízott rá minden idők tanítványaira, amikor ezt mondta nekik: „Menjetek és tegyétek tanítvánnyá mind a nemzeteket, megkeresztelvé őket az Atyának és a Fiúnak és a Szentléleknek nevében” (*Mt 28,19*).

Így nézve két dolog mutatkozik: a hit egyszerű. Hiszünk Istenben – Istenben, az emberi élet kezdetében és végében. Abban az Istenben, aki kapcsolatba lép velünk, emberekkel, s aki a mi eredetünk és a jövőnk. Így a hit egyidejűleg mindig remény is, az a bizonyosság, hogy van jövőnk és nem fogunk a semmibe zuhanni. A hit szeretet is, mert Isten szeretete meg akar minket „fertőzni”. Ez az első: egyszerűen hiszünk Istenben, és ez magával hozza a reményt és szeretetet is.

A második valóságként a következőt állapíthatjuk meg: a Credo nem tételek összessége, nem pusztán elmélet. Ellenkezőleg, a kereszteleés eseményéhez kötődik – az Isten és az ember találkozásának eseményéhez. Isten a keresztség misztériumában lehajol az emberhez; elénk jön, hogy találkozzék velünk, s ily módon egymáshoz is közelít bennünket. A keresztség ugyanis azt jelenti, hogy Jézus Krisztus fivéreivé és nővéreivé, s ezáltal Isten családjának gyermekeivé fogad bennünket. Így tehát mindannyiunkból egy nagy családot alkot az egyetemes Egyház közösségében. Igen, aki hisz, soha nincs egyedül. Isten elénk jön. Menjünk tehát mi is Isten felé, és akkor közeledni fogunk egymás felé is! Amennyire erőnkől telik, ne hagyjunk egyedül senkit Isten gyermekei közül.

Hiszünk Istenben. Ez a mi alapvető döntésünk. De itt újra fölvetődik a kérdés: lehetséges ez ma? Értelmes dolog ez? A fölvilágosodás óta, legalábbis a tudomány egy része lázasan keresi a világnak olyan magyarázatát, amelyben Isten fölöslegessé válna. És így haszontalanná kellene válnia életünk számára is. De valahányszor úgy látszott, hogy ez a kísértés sikerül, mindig újra nyilvánvalóvá vált: a számítások nem válnak be! Az emberre vonatkozó – Istent kizáró – elgondolások nem illenek rá az emberre, és a világra vonatkozó, az egész világegyetemre vonatkozó Istent kizáró elgondolások nem állják meg a helyüket. És ezen elgondolások végén ott marad a dilemma: Vajon mi van a kezdet kezdetén? A teremtő Értelem, a Teremtő Lélek, aki mindent alkot és elindítja fejlődést? Vagy az Értelmetlenség, mely megfosztva minden értelmességtől, rendkívüli módon létrehoz egy matematikailag rendezett kozmoszt az emberrel együtt, aki a kozmosz értelme; mindez azonban a fejlődésnek véletlen eredménye volna, következésképpen alapjában szintén értelmetlen.

Mi keresztények azt mondjuk: „Hiszek az Atyaistenben, mennynek és földnek teremtőjében” – hiszek a Teremtő Lélekben. Mi hisszük, hogy a kezdetnél az örök Ige van ott, az Értelem és nem az Értelmetlenség. E hitünkkel nem kell elrejtőznünk, nem kell attól félnünk, hogy zsákutcába jutunk vele. Örülünk annak, hogy megismerhetjük Istent! És keressük a módját, hogy mások számára is hozzáférhetővé tegyük a hit értelmes voltát, miként Szent Péter első levelében kifejezetten erre buzdította korának keresztényeit és bennünket is erre buzdít (vö. 3,15)!

Hiszünk Istenben. Ezt erősítik meg a Credo fő részei, és ezt hangsúlyozza főként az első része. Most azonban fölmerül a második kérdés: milyen Istenben hiszünk? Abban az Istenben hiszünk, aki Teremtő Lélek, teremtő Értelem, akitől minden származik, akitől mi is származunk. A Credo második része még többet mond. Ez a teremtő Értelem Jóság is. Szeretet is. Arca van. Isten nem engedi, hogy a sötétben tapogatózzunk. Emberként mutatkozott meg. Ő oly nagy, hogy megengedhette magának, hogy a legkisebb legyen. „Aki engem látott, látta az Atyát” – mondja Jézus (Jn 14,9). Isten emberi arcot öltött magára. Annyira szeret bennünket, hogy megengedte, hogy keresztire szegezzük, hogy az emberiség szenvedéseit egészen Isten szívéig vigyük. Ma, amikor már ismerjük a vallás és az értelem patológiáját és halálos betegségeit, Isten képének gyűlöletből és fanatizmusból fakadó szétrombolását, nagyon fontos világosan elmondanunk, hogy milyen Istenben hiszünk mi és meggyőződéssel megvallanunk Istennek ezt az emberi arcát. Csak ez szabadít meg minket attól, hogy féljünk Istentől – tudniillik attól a félelemtől, amelyből igazában megszületett a modern ateizmus. Csak ez az Isten szabadít meg a világtól való félelemtől és attól a rettegéstől, ami a saját létünk üressége láttán fog el bennünket. Istenben való örömünk csak úgy éri el a maga teljességét, csak akkor válik megváltott örömmé, ha Jézus Krisztusra tekintünk. Emeljük hát tekintetünket ebben az ünnepi szentmisében a mi Urunkra, aki itt a szemünk előtt a feszületen, és kérjük tőle azt a nagy örömet, amit búcsúzóban Ő maga ígért meg a tanítványoknak (vö. Jn 16,24)!

A Credo második része az utolsó ítélet, a harmadik a halottak föltámadásának képével zárul. Ítélet – nem ébreszt-e újra félelmet bennünk? Vajon nem vágyódik-e mindenki arra, hogy egy napon igazságot szolgáltatassanak mindazoknak, akiket igazságtalanul ítélték el, akik végigszenvedték az életüket, s egy fájdalommal teljes élet után elnyelte őket a halál? Nem akarjuk-e valamennyien, hogy az igazságtalanság és a szenvedés, melyeket a történelemben látunk, a végén megoldódjék; hogy végül mindenki örülhessen és minden megtalálja a maga értelmét? Ezt az igazságszolgáltatást, a történelem sok értelmetlennek látszó töredékének összeforrását, mindeneknek az igazság és a szeretet uralma alá rendezését jelenti a világ utolsó ítélete. A hit nem akar megfélemlíteni, de a felelősségérzetet föl akarja bennünk ébreszteni. Nem tékozolhatjuk el az életünket, nem is élhetünk vele vissza; nem is tarthatjuk meg csak önmagunknak; igazságtalanság láttán nem maradhatunk közömbösek, nem érthetünk vele egyet, nem válhatunk büntársá. Föl kell fedoznünk küldetésünket a történelemben, s törekednünk kell megfelelni neki. Nem félelemre, hanem felelősségérzetre van szükség – felelősségre és törődésre üdvösségünkkel és az egész világ üdvösségével. Ehhez valamennyiünknek hozzá kell járulnunk. Amikor pedig a felelősség és a törődés kezd félelemmé válni, emlékeznünk kell Szent János szavára: „Fiacskáim, azért írom ezeket nektek, hogy ne vétkezzetek; de ha valaki vétkezett, van szószólónk az Atyánál: Jézus Krisztus, az igaz” (1Jn 2,1). „Ha szívünk vádol minket valamivel – Isten nagyobb a szívünknel és tud mindent” (3,20).

Ma „Mária nevének” ünnepét üljük. Mily sokan viselik ezt a nevet – édesanyám is, nővérem is viselte, miként Püspök úr ezt említette –, ezért szívbeli jókívánságaimat szeretném kifejezni névnapjuk alkalmából. Mária, az Úr Anyja a hívő néptől megkapta a Szószóló nevet: ő a mi szószólónk Istennél. Ennek ismerjük őt a kánai menyegzőtől kezdve: jóságos asszonynak, aki telve van anyai gondoskodással és szeretettel; olyan asszonynak, aki észreveszi mások szükségleteit, s hogy segítsen, az Úr elé viszi azokat. Az evangéliumban hallottuk, hogy miként ajándékozta őt az Úr a szeretett tanítvány s öbenne mindannyiunk Anyjává. A keresztények minden korszakban hálával fogadták Jézusnak e végrendeletét, és anyjuk mellett mindig újra megtalálták azt a

biztonságot és bizakodó reményt, mely örvendezőkké tesz minket Istenben és a belévetett hitben. Fogadjuk be mi is Máriát, mint életünk csillagát, aki bevezet minket Isten nagy családjába!

Találkozás a tudományos élet képviselőivel a regensburgi egyetem nagy aulájában

Szeptember 12-én, 17 órakor

Hit, értelem és egyetem
Emlékek és reflexiók

Eminenciás, Magnificenciás, Excellenciás Uraim,
Mélyen Tisztelt Uraim és Hölgyeim!

Megindító számomra a pillanat, amikor újra az egyetemen vagyok, s újra tarthatok egy előadást. Ugyanakkor a gondolataim visszazárlnak azokba az évekbe, amikor a freisingi főiskolán töltött szép időszak után megkezdtem egyetemi oktatói tevékenységemet a bonni egyetemen. Az akkor – 1959-ben – még a rendes professzorok régi egyetemének az időszaka volt. Az egyes katedráknak még nem voltak sem asszisztensei, sem gépirói, hanem nagyon közvetlen kapcsolat volt a hallgatókkal, s főként a professzorok között. Az előadások előtt és után találkoztunk a tanárok szobáiban. A történészekkel, filozófusokkal, filológusokkal, s természetesen a két teológiai fakultás tanáraival is nagyon szoros volt a kapcsolat. Minden félévben volt egy dies academicus, amikor az összes fakultás professzorai megjelentek az egész egyetem hallgatósága előtt, és így lehetővé tették az univerzitas megtapasztalását – melyre Ön, Rector Magnificus is utalt az imént –, tudniillik annak tapasztalatát, hogy mi, minden specializálódás ellenére, mely olykor képtelenné tesz minket az egymásközi kommunikációra, egy egész valóságot alkotunk, és az egyetlen értelem egészén belül dolgozunk, annak különféle dimenzióiban, s ezáltal közösen viseljük a felelősséget is az értelem helyes használatáért – ez a tény eleven tapasztalattá vált. Az egyetem kétségtelenül büszke volt a maga két teológiai fakultására is. Világos volt, hogy e két fakultás is, miközben a hit értelmes voltát kutatja, olyan munkát végez, mely szükségszerű része a tudományegyetem „egészének”, még ha nem is osztotta mindenki a hitet, melynek az értelemmel való kapcsolatáért fáradoztak a teológusok.

Az értelem világának ezt a belső kohézióját még az sem zavarta meg, ha néha kiszivárgott a hír, hogy a kollégák egyike azt mondta, hogy a mi egyetemünkön van valami furcsaság: két fakultás is foglalkozik egy nemlétező dologgal – Istennel. Hogy egy ilyen radikális kételkedéssel szemben szükséges és értelmes marad az Istenre vonatkozó kutatás az értelem segítségével, és ennek a keresztény hit hagyománya összefüggésében kell történnie: ez az egyetem egészén belül vitathatatlan meggyőződés maradt.

Mindez eszembe jutott, amikor a minap elolvastam annak a dialógusnak a Theodore Khoury (Münster) által kiadott részét, melyet a tudós bizánci császár, II. Paleologosz Manuel folytatott, valószínű a téli táborban, 1391-ben Ankara közelében egy művelt perzsával a kereszténység és az iszlám igazságáról. Valószínűleg maga a császár jegyzetelte ezt a dialógust később 1394 és 1402 között, Konstantinápoly ostroma idején. Ez lehet az oka annak, hogy a saját gondolatmenetét sokkal részletesebben magyarázza, mint perzsa beszélgetőtársát. A dialógus kiterjed a Bibliában és Koránban található teljes anyagra, és mindenekelőtt az istenképre és az emberképre koncentrál, de szükségszerűen mindig visszatér – ahogyan mondták – a három „Törvény”, illetve három „Életrend”: Ószövetség – Újszövetség – Korán kapcsolatára. Erről ebben az előadásban nem akarok szólni; most csak egy témát szeretnék érinteni, ami a dialógus egészében mellékes – amely a „hit és értelem” témakörében megragadott és kiindulópontként szolgál e témáról szóló reflexióimhoz.

A Khoury professzor által kiadott hetedik beszélgetésben (Dialekszisz – Controversia) – a császár érinti a *dzsihádot*, a 'szent háború' témáját. A császár bizonyára tudta, hogy a 2,256 szúrában ez olvasható: „A hit dolgaiban semmiféle kényszer”. Ez a szúra a kezdeti időszak szúráinak egyike, mondják a szakértők, amikor maga Mohamed még hatalom és fenyegetettség nélkül élt. De természetesen a császár ismerte azokat a szent háborúra vonatkozó rendelkezéseket is, amelyek később születtek és bekerültek a Koránba. Anélkül, hogy olyan részletelnél időznénk, mint például a „Könyvet” birtoklók, illetve a „hitetlenekkel” kapcsolatos különböző bánásmód, meglepő számunkra, hogy a császár milyen nyersséggel fordul beszélgetőpartneréhez a központi kérdéssel, mely általában a vallás és az erőszak közti összefüggésre vonatkozik: „Mutasd meg nekem, mi újat hozott Mohamed, és csak rossz és embertelen dolgokat fogsz találni, mint az a rendelkezése, hogy az általa hirdetett hitet karddal kell terjeszteni”.

Miután a császár ilyen súlyosan fejezte ki magát, aprólékosan elmagyarázza az érveket, miért esztelen dolog a hit erőszakos terjesztése. Az erőszak ellentétes Isten természetével és a lélek természetével: „Isten nem leli

kedvét a vérben – mondja ő –, nem értelmesen, »szűn logó« cselekedni, ellentétes Isten természetével. A hit a lélek gyümölcse, nem a testé. Aki tehát valakit el akar vezetni a hitre, annak a meggyőző beszéd és a helyes gondolkodás képességére van szüksége, nem az erőszakra és a fenyegetésre (...). Egy értelmes lélek meggyőzéséhez nem a kezét kell ütésre emelni, sem fegyvert megsebzésre, sem bármi mást, amivel halálosan lehet fenyegetni egy személyt (...).”

Az erőszakos térítés elleni érvelés döntő érve ez: nem értelmesen cselekedni ellentétes Isten természetével. A dialógus kiadója, Theodore Khoury így magyaráz: a császárnak mint a görög filozófiában felnőtt bizánci embernek ez az állítás evidens. A muszlim tanítás számára ellenben Isten abszolút transzcendens. Az Ő akaratát nem köti semmiféle kategóriánk, még az értelmesség sem. Ezzel összefüggésben Khoury idézi az ismert francia iszlámista, R. Arnaldez egyik művét, aki kiemeli, hogy Ibn Hazn egészen addig a kijelentésig elmegy, mely szerint Isten nincs kötve még a saját szavához sem, és semmi nem kötelezi Őt arra, hogy nekünk kinyilatkoztassa az igazságot. Ha úgy akarná, az embernek még bálványimádást is kellene végeznie.

Isten megismerésében s belőle következően a vallás konkrét megélésében ezen a ponton egy olyan dilemma jelentkezik, mely ma nagyon közvetlen kihívást jelent számunkra: vajon az a meggyőződés, hogy az értelemmel ellentétes cselekvés ellentmond Isten természetének, csupán egy görög gondolat-e, avagy önmagában mindig érvényes? Én úgy gondolom, hogy ezen a ponton mutatkozik meg a mélységes összhang aközött, ami a legjobb értelemben vett görög [gondolkodás], és aközött, ami a Szentírásan alapuló istenhit.

Szent János, módosítva a Teremtés könyvének, az egész Szentírásnak az első versét, e szavakkal kezdte evangéliumának előszavát: „Kezdetben volt a Logosz”. A császár ugyanezt a szót használja: Isten »szűn logó«, logossal cselekszik. A Logosz egyszerre jelenti az értelmet és a szót – egy olyan értelmet, mely teremtő és képes arra, hogy közölje magát, de pontosan úgy, mint értelem. Ezzel János megajándékozott minket a bibliai istenfogalom utolsó szavával, azzal a szóval, amelyben a bibliai hit összes, gyakran fáradtságos és kacskaringós útjai célba érnek és megtalálják a szintézisüket. Kezdetben volt az ige, és az ige Isten volt – mondja az evangélista.

A bibliai üzenet és a görög gondolkodás találkozása nem egyszerű véletlen volt. Szent Pál, aki előtt bezárultak Asia útjai, álmában látott egy makedón férfit és hallotta a kérését: „Jöjj Makedóniába, és segíts rajtunk!” (vö. *ApCsel 16,6–10*). E látomást úgy is értelmezhetjük, mint a bibliai hit és a görög érdeklődés belsőleg szükséges közeledésének „sűrűsödését”. Valójában ugyanis e közeledés már régen elkezdődött. Már Istennek az égő csipkebokorból elhangzó titokzatos neve – amely név elszakítja ezt az Istent a sokféleképpen nevezett istenségek sokaságától, csak a maga létét állítva: „Én vagyok” – tiltakozás a mítoszok ellen. Ezzel belső analógiában van Szókratész kísérlete magának a mítosznak a legyőzésére és felülmúlására.

A csipkebokornál elkezdődött folyamat az Ószövetségen belül egy újabb érettségi fokot ér el a fogság idején, amikor a földtől és a kultusztól megfosztott Izrael Istene úgy mutatkozik be, mint az égnek és a földnek Istene: olyan rövid formula ez, amely folytatja a csipkebokorban hangzó „Én vagyok” szót. Istennek ezen új megismerésével együttjár egy bizonyos felvilágosodás, mely drasztikusan fejeződik ki azon istenségek kigúnyolásában, melyek pusztán emberi kezek alkotásai (vö. *Zsolt 115*). Így a szembeszállás keménysége ellenére, amit a hellén uralkodókkal szemben tanúsítottak, akik erőszakkal akarták terjeszteni a görög életstílust és bálványkultuszt, a bibliai hit a hellén korszakban belsőleg a görög gondolkodás jobbik részével való találkozás felé tartott egészen a kölcsönös kapcsolatig, mely különösen a késői bölcsességi irodalomban mutatkozott meg.

Ma tudjuk, hogy az Ószövetség görög fordítása, mely Alexandriában készült – a Septuaginta –, több, mint a héber szöveg egyszerű (talán nem mindig egészen pozitívnak értékelt) fordítása: önmagában megálló szövegteremtés és sajátos, fontos lépés a kinyilatkoztatás történetében, mellyel ez a találkozás oly módon történt, hogy annak döntő jelentősége lett a kereszténység születése és elterjedése szempontjából. A mélyben ugyanis a hit és az értelem, a hiteles felvilágosodás és a vallás közti találkozásról volt szó. A keresztény hit igazán belső természetéből s ugyanakkor az immár hittel áthatott görög gondolkodás természetéből kiindulva mondhatta Manuel császár: nem „a logossal” cselekedni ellentétes Isten természetével.

A tisztesség kedvéért ezen a ponton meg kell jegyeznünk, hogy a késői középkorban a teológián belül kialakultak olyan irányzatok, melyek megbontották a görög szellem és a keresztény szellem közti ezen szintézist. Az úgynevezett ágostonos és tomista intellektualizmussal szemben Duns Scotussal egy olyan voluntarista felfogás kezdődött, mely későbbi fejleményeiben végül arra a tételre jutott, hogy mi mást nem ismerünk Istenből, csak a rendezett akaratot (voluntas ordinata). Efölött létezik Isten szabadsága, mellyel Ő

megteremthette volna és megtehetné mindannak ellenkezőjét is, amit ténylegesen megtett. Ebben olyan álláspontok mutatkoznak, melyek minden további nélkül Ibn Hazn felfogásához közelítenek és elvezethetnének egy olyan Önkény-Isten képéhez, aki nincs kötve sem az igazsághoz, sem a jóhoz. Isten transzcendenciáját és tőlünk való különbözőségét olyan szélsőségesen hangsúlyozzák, hogy a mi értelmünk, érzékünk az igaz és a jó iránt már nem Isten valóságos tükörképei, mert az Ő mélységes lehetőségei számunkra örökre elérhetetlenek és el vannak rejtve megvalósuló döntései mögött.

Ezzel ellentétben az Egyház hite mindig tartotta azt a meggyőződést, hogy Isten és köztünk, az Ő örök teremtő Lelke és a mi teremtett értelmünk között valóságos analógia van, melyben – miként 1215-ben a IV. Lateráni Zsinat mondja – a különbözőségek kétségtelenül végtelenül nagyobbak, mint a hasonlóságok, de nem semmisítik meg az analógiát és a róla szóló beszédet. Isten nem lesz istenibbé attól, hogy messze üzzük magunktól egy tiszta és áthatolhatatlan voluntarizmusba, hanem a valóban isteni Isten az az Isten, aki logoszként mutatkozott meg, s mint logosz cselekedett és tevékenykedik szeretettel teljesen a mi javunkra. Kétségtelen, a szeretet, miként Pál mondja, „meghaladja” a megismerést, és ezért többnek felfogására képes, mint az egyszerű gondolkodás (vö. *Ef 3,19*), mindazonáltal a logosz-Isten szeretete marad, ezért a keresztény kultusz, miként ugyancsak Pál mondja, »logiké latreia«, azaz olyan kultusz, mely összhangban van az örök Igével és a mi értelmünkkel (vö. *Róm 12,1*).

Az a kölcsönös belső közeledés, melyet itt hangsúlyozok, mely a bibliai hit és a görög gondolkodás filozófiai érdeklődése között történt, döntő jelentőségű nem csupán a vallások története, hanem az egyetemes történelem szempontjából is – olyan adat, mely ma bennünket is kötelez. E találkozást figyelembe véve nem meglepő, hogy a kereszténység keleti eredete és Keleten kibontakozott jelentős fejlődése ellenére végül a maga döntő történeti jelentőségét Európában találta meg. Ezt fordítva is kifejezhetjük: ez a találkozás, melyhez folytatólagosan még Róma öröksége is kapcsolódott, teremtette meg Európát, és marad annak alapja, melyet értelmesen Európának lehet nevezni.

A tétellel, hogy a kritikusan megtisztított görög örökség integrális része a keresztény hitnek, szemben áll az igény, hogy a kereszténységet dehellenizálni kellene [azaz meg kellene szabadítani a hellén elemektől; ford. megjegyz.] – ez az igény a modern kor kezdete óta egyre erősebben uralkodik a teológiai kutatásban. Jobban szemügyre véve, a dehellenizálás programjában három hullámot lehet megfigyelni, melyek kapcsolódnak ugyan egymáshoz, de indítékaikban és célkitűzéseikben világosan különböznek egymástól.

A dehellenizálás először a 16. századi reform követelményeivel kapcsolatban jelent meg. A teológiai iskolák hagyományát szemlélve a reformátorok a hitnek olyan rendszerezésével találták magukat szemben, melyet teljesen a filozófia határozott meg, azaz a hitnek olyan körülírásával, mely kívülről származott egy olyan gondolkodásmódból, mely nem a hitből eredt. Így a hit már nem úgy jelent meg, mint eleven történeti szó, hanem mint egy filozófiai rendszer szerkezetében beépített elem. A „sola Scriptura” ezzel szemben a hit eredeti tiszta formáját keresi, ahogyan az eredetileg jelen van a bibliai Igében. A metafizikát úgy tekintették, mint egy más forrásból fakadó előfeltételt, amelytől meg kell szabadítani a hitet, hogy teljesen visszatérhessen önmagához. Kant azzal az állításával, hogy helyére kellett tennie a gondolkodást annak érdekében, hogy teret biztosítson a hitnek, a reformátorok számára előre nem látott radikalizmussal e program alapján járt el. Ő a hitet kizárólagosan a gyakorlati észhez kötötte, megtagadva tőle az egész valósághoz való hozzáférést.

A 19–20. század liberális teológiája új hullámot hozott a dehellenizálás programjába: kiemelkedő képviselője Adolf von Harnack. Diákkoromban és egyetemi tanárságom első éveiben ez a program erősen hatott a katolikus teológiában is. Kiindulópontul az a különbségtétel szolgált, amit Pascal tett a filozófusok Istene, illetve Ábrahám, Izsák és Jákob Istene között. Bonni előadásaimban, 1959-ben próbáltam megbirkózni e témával, s most nem akarom az egész gondolatmenetet megismételni. De szeretném legalább röviden megvilágítani azt az újdonságot, ami a dehellenizálás e második hullámát jellemezte az elsővel szemben.

Harnack központi gondolatának tűnik a visszatérés az egyszerű ember-Jézushoz és az Ő egyszerű üzenetéhez, mely megelőzi az összes teologizálást, sőt még a hellenizálást is: ez az egyszerű üzenet volna az emberiség vallásos fejlődésének igazi csúcsa. Eszerint Jézus búcsút mondott a kultusznak, és az erkölcsöt részesítette előnyben. Végző soron Harnack úgy mutatta be Jézust, mint egy humanitárius morál atyját. Harnack célja alapjában az volt, hogy a kereszténységet újra összhangba hozza a modern értelemmel, azáltal, hogy megszabadítja a látszólagosan filozófiai és teológiai elemektől, mint például a Krisztus istenségébe és az Isten Háromságába vetett hittől. Ebben az értelemben az Újszövetség történeti-kritikai exegézise Harnack szerint a teológiát újra beilleszti az egyetem kozmoszába: Harnack számára a teológia lényege szerint történeti jellegű,

ezért a szó szoros értelmében tudományos. Amit a teológia kritikusan Jézusról kutat, a gyakorlati ész kifejeződése, s ennek következtében az egyetem egészében is elviselhető.

A mélyben az értelem modern önkorlátozása húzódik meg, mely klasszikusan Kant „kritikáiban” mutatkozott meg, és időközben tovább radikalizálódott a természettudományos gondolkodás következtében. Az értelem ezen modern fogalma, hogy röviden mondjam, a platonizmus (descartizmus) és az empirizmus szintézisére támaszkodik, melyet a technikai siker megerősített. Egyrészt föltételezik az anyag matematikai szerkezetét, az úgynevezett belső racionalitását, mely lehetővé teszi a megértését és hatékony fölhasználását: ez az alapföltételezés az úgynevezett platonikus elem a természet modern felfogásában. Másrészt a természetnek a saját céljainkra való felhasználásáról van szó, ahol az igazság vagy hamisság ellenőrzésére egyedül a kísérlet nyújt bizonyosságot. E két pólus közül a súlypont a körülményektől függően akár az egyik, akár a másik közelében lehet. Egy olyan szoros értelemben pozitívista gondolkodó, mint J. Monod meggyőződéses platonikusnak mondta magát.

Ezzel a mi kérdésünk számára két alapvetően döntő irányzat mutatkozik. Csak a matematika és a tapasztalat együttműködéséből fakadó bizonyosság teszi lehetővé, hogy tudományosságról beszéljünk. Ami tudomány akar lenni, annak szembe kell néznie ezzel a követelménnyel. Ezért az emberi dolgokkal foglalkozó tudományok is, mint például a történelem, a pszichológia, a szociológia és a filozófia próbáltak közeledni a tudományosság e kánonjához. A mi reflexióink számára fontos még az a tény, hogy ez a módszer természete szerint kizárja az Isten-problémát, mert tudománytalan vagy tudomány előtti problémának tünteti föl. Ezzel azonban a tudomány és az értelem körének olyan beszűkítésével állunk szemben, amit meg kell kérdőjeleznünk.

Később még visszatérek erre a tárgyra. Most elég azt szemmel tartanunk, hogy ha ebből a szempontból próbálnánk megőrizni a teológia számára a „tudományos” szak jelleget, a kereszténységből nem maradna más, mint egy nyomorúságos töredék. De ennél többet kell mondanunk: ha a tudomány a maga egészében mindössze ennyi, akkor maga az ember az, aki csonkítást szenved. Akkor ugyanis a sajátosan emberi kérdések, tudniillik a „honnan” és a „hova”, a vallás és az éthosz kérdései számára nincs hely az ily módon értelmezett tudomány által leírt közös értelem terében, és át kell azokat helyezni az alany terébe. Az alany dönti el tapasztalatai alapján, hogy mit lát vallásilag elviselhetőnek és a szubjektív „lelkiismeret” válik a végső, egyetlen etikai fórummá. Ily módon azonban az éthosz és a vallás elveszíti közösségteremtő erejét, és a személyi döntések világába zuhan. Ez pedig veszedelmes állapot az emberiség számára: látjuk ezt a vallásokat és az értelmet fenyegető betegségekben – azokban a betegségekben, melyeknek szükségszerűen ki kell robbanniuk, ha ez értelmet annyira leszűkítik, hogy a vallás és az éthosz kérdései többé nem tartoznak rá. Ami visszamarad a kísérletekből, hogy az evolúció vagy a pszichológia és a szociológia szabályaiból építsenek föl etikát, az egyszerűen elégtelen.

Mielőtt eléménk a végkövetkeztetésekhez, melyek felé ez az egész gondolatmenet tart, még röviden meg kell állnom a dehellenizálás harmadik hullámánál, mely jelenleg terjed. Látva a kultúrák sokaságával való találkozást, ma szívesen mondják, hogy a hellenizmussal való egyesülés, melyet az ősegyház megtett, az első inkulturáció, mely nem kötelező más kultúrákra nézve. Ezeknek a kultúráknak meg kell adni a jogot, hogy visszamenjenek addig a pontig, amely megelőzte ezt az inkulturációt, hogy fölfedezhessék az Újszövetség egyszerű üzenetét, és azt szőjék bele a saját kulturális környezetükbe. Ez a tétel nem teljes egészében téves; mindazonáltal goromba és pontatlan. Az Újszövetséget ugyanis görög nyelven írták, és önmagában kapcsolatban áll a görög szellemmel – olyan kapcsolatban, mely az Ószövetség korábbi fejlődésében érlelődött. Kétségtelenül az ősegyház nevelő tevékenységében vannak olyan elemek, melyeket nem kell befogadnia az összes kultúráknak. De az alapvető döntések, főként amelyek a hitnek az emberi értelem kutatásával való kapcsolatára vonatkoznak, ezek az alapdöntések magának a hitnek részei, s annak természetével megegyező fejleményei.

Ezzel a befejezéshez érkezem. A modern gondolkodás magvát érintő kritikának ez a nagy vonásokkal fölvázolt kísérlete egyáltalán nem zárja magába azt a véleményt, hogy vissza kellene fordulnunk a fölvilágosodás előtti korba, elvetve a modern kor nézeteit. Mindazt, ami a szellem modern fejlődésében értékes, fenntartások nélkül elismerjük: valamennyien hálások vagyunk azokért a nagyszerű lehetőségeikért, melyeket ez a fejlődés nyitott az ember előtt és az emberi fejlődés számára, melynek kedvezményezettjei vagyunk. A tudományosság éthosza egyébként – Ön hangsúlyozta ezt, Rector Magnificus úr – az engedelmességek akarása az igazságnak, tehát egy olyan magatartás kifejeződése, amely része a keresztény szellem lényeges döntéseinek. Nem a meghátrálás, nem a negatív kritika áll tehát szándékunkban; hanem az értelemről alkotott fogalmunk és értelmünk használatának a kitérítéséről van szó, mert az ember lehetőségei fölötti örömmel együtt látjuk a veszedelmeket is, melyek ezekből a lehetőségekből fakadnak, és föl kell tennünk a kérdést: hogyan tudunk úrrá lenni rajtuk? Csak akkor járhatunk sikerrel, ha az értelem és a hit új módon találunk egységre; ha túllépünk az értelem önként kinyilvánított lehatárolásán arra, ami kísérletileg igazolható, és újból föltárjuk előtte a teljes terét. Ebben az

értelemben a teológiának – és nem csupán mint történeti és ember-tudományi szaknak, hanem mint sajátos és igaz teológiának, azaz mint a hit értelmes volta kutatásának – meg kell kapnia a maga helyét az egyetemen és a tudományok széleskörű dialógusában.

Csak így leszünk képesek a kultúrákkal és a vallásokkal folytatott igazi dialógusra is – arra a dialógusra, melyre oly égetően szükségünk van. A nyugati világban széles körben uralkodik a vélemény, hogy csak a pozitívista gondolkodás és a belőle származó filozófiák egyetemeseek. De a világ mélyen vallásos kultúrái éppen az Istennek a gondolkodás egyetemességéből való kizárásában látnak támadást legbensőbb meggyőződéseik ellen. Egy olyan gondolkodás, amely süket az isteni valóságra és a vallást a szubkultúrák területére számúzi, alkalmatlan arra, hogy részt vegyen a kultúrák dialógusában. Mindazonáltal a természettudományok sajátos modern gondolkodása a maga belső platonikus elemével, miként próbáltam bizonyítani, magában hordoz egy olyan kérdést, mely minden módszerbeli lehetőségével együtt meghaladja a természettudományt. Ennek egyszerűen el kell fogadnia az anyag ésszerű struktúráját és a megfelelőséget a mi szellemünk és a természetben működő ésszerű struktúrák között, mint adott tény, melyre támaszkodik a természettudományos módszertan. De azt a kérdést, hogy e tény miért létezik, a természettudományokról egy más szintre és más gondolkodásmódra kell bízni – a filozófiára és a teológiára. A filozófia és tőle eltérő módon a teológia számára az emberiség vallásos hagyományai, főként a keresztény hit nagy tapasztalatainak és meggyőződéseinek a meghallása ismeretforrás; elutasítása hallásunk és válaszuk elfogadhatatlan megcsonkítását jelentené. Most eszembe jut Szókratésznek Phaidónhoz intézett szava. A korábbi beszélgetésben sok téves filozófiai véleményről volt szó, és akkor mondja Szókratész: „Nagyon érthető volna, ha valaki ennyi tévedés hatására élete hátralévő részében megutálna minden beszélgetést, ami a létezésről szól, vagy csúfolná azokat. De ily módon elveszítené a létezés igazságát és igen nagy kárt szenvedne.”

Nyugatot régóta fenyegeti ez az elfordulás értelmének alapvető kérdéseitől, de ezáltal igen nagy kárt szenvedne. Az értelem teljessége előtti megnyílás bátorsága nem az értelem nagyságának elutasítása – ez az a program, mellyel a bibliai hitre való reflektálásban a teológia elkötelezetten vesz részt a jelen kor disputájában. „Nem az értelem szerint cselekedni, nem a logossal cselekedni, ellentétes Isten természetével” – mondta a maga keresztény istenképéből kiindulva II. Manuel császár perzsa beszélgetőtársának. Ez a nagy logosz, az értelem nagy tere az, ahova a kultúrákkal való dialógusban hívjuk beszélgetőtársainkat. Hogy ezt mi magunk mindig újra megtaláljuk, ez az egyetem nagy feladata.

Ökumenikus vesperás a regensburgi Szent Péter-dómban

Kedd, szeptember 12-én, 18.30

Kedves Testvéreim Krisztusban!

Összejöttünk ortodox, katolikus és protestáns keresztények, s velünk együtt itt vannak zsidó barátaink is. Összejöttünk, hogy együtt énekeljük Isten esti dicséretét. E liturgiának a szíve a zsoltárok, melyekben egymásba olvad az Ó- és az Újszövetség, és a mi imádságunk egyesül a hívő Izraellel, mely a reményben él. A hála órája ez azért, hogy együtt tudjuk énekelni a zsoltárokat, és miközben az Úrhoz fordulunk, gyarapodni tudunk az egymás közti egységben is.

E vesperás résztvevői közül szívélyesen üdvözlöm elsősorban az Ortodox Egyház képviselőit. Kezdetől fogva a Gondviselés nagy ajándékának tartom, hogy mint bonni professzornak volt módom megismerni és megszeretni az ortodox egyházat személyesen, azaz két fiatal archimandrita, Sztülianosz Harkianakis és Damaszkinsz Papandreou személyében, akik később metropoliták lettek.

Regensburgban Graber püspök kezdeményezésének köszönhetően újabb találkozások következtek: a spindlhofti szümpozicionokon és az ott tanuló ösztöndíjasok személyében. Örülök annak, hogy viszontláthatok néhány régóta ismerős arcot és főlelevenedni láthatok régi barátságokat. Néhány nap múlva Belgrádban folytatódik a teológiai dialógus a koinóniáról, a közösség alapvető témájáról, melynek két dimenziójáról Szent János első levelének első fejezetében olvashatunk. A mi közösségünk mindenekelőtt közösség az Atyával és az Ő Fiával, Jézus Krisztussal a Szentlélekben; magával a Szentháromság egy Istennel való közösség, melyet az Úr a maga megtestesülésével és a Szentlélek kiárasztásával tett lehetővé. Ez az Istennel való közösség azután lehetővé teszi az emberekkel való közösséget is, mint az apostolok hitében való részesedést. Így mint hitbeli közösség olyan közösség ez, amely az Eucharisziában „testévé” válik, építvén az egyetlen Egyházat, mely minden határon túl terjed (vö. *1Jn 1,3*). Én remélem és imádkozom azért, hogy ezek a megbeszélések gyümölcsöt hozzanak, s hogy az élő Istennel való közösség, mely egyesít minket, mint az apostoloktól ránk hagyott hitbeli közösségünk, elmélyüljön és érlelődjék egészen addig a teljes egységig, amelyből a világ fölismerheti, hogy Jézus Krisztus valóban Isten küldötte, Isten Fia, a világ Üdvözítője (vö. *Jn 17,21*). Ahhoz, hogy „a világ higgyen”, kell, hogy mi egyek legyünk: e feladat komolyságának kell éltetnie a mi dialógusunkat.

Szívből köszöntöm a reformáció különböző hagyományaihoz tartozó barátainkat is. Ebben az esetben is sok emlék éled föl a szívemben: a Jäger-Stähling-kör barátainak emléke, akik már meghaltak; ehhez az emlékhöz a hála kapcsolódik ennek az órának a találkozásaiért. Nyilvánvalóan különösen gondolok arra a fáradtságos feladatra, amit a megigazulás kérdésében való egyetértés megtalálása jelent. E folyamatnak minden fázisára emlékszem, egészen a már elhunyt Hanselmann püspökkel való találkozásig itt, Regensburgban – olyan találkozás volt ez, mely lényegesen hozzájárulhatott az egyetértés megszületéséhez. Örülök annak, hogy időközben a „Methodista Egyházak Világtanácsa” is csatlakozott ezen nyilatkozathoz.

A megigazulás körüli egyetértés munkálása továbbra is nagy feladat számunkra, melyet – szerintem – még nem teljesen oldottunk meg: a megigazulás a teológiában lényeges téma, de a hívők életében – ahogyan én látom – ma alig van jelen. Jóllehet a kölcsönös megbocsátás témája korunk drámai eseményei következtében újra nagyon fontossá vált, az a tény, hogy mindenekelőtt Istentől kell bocsánatot nyernünk és ez a Tőle kapott megigazulás, kevésbé tudatos. A modern lelkiismeret számára többnyire – és bizonyos értelemben valamennyien „modernek” vagyunk – többé nincs jelen az a tény, hogy Isten színe előtt valóban adósságaink vannak, s hogy a bűn olyan dolog, amit csak Isten kezdeményezésével lehet legyőzni. A megigazulás és a bűnök megbocsátása témájának ezen elhalványulása mögött az Istennel való kapcsolatunk meggyengülése áll. Éppen ezért első feladatunk talán az, hogy új módon újra fel kell fedeznünk az élő Istent az életünkben, az időnkben és a társadalomban.

Hallgassuk csak ezzel a célkitűzéssel azt, amit Szent János akart nekünk mondani az imént a szentírási olvasmányban. Különösen is szeretnék aláhúzni három állítást ebben a bonyolult és tartalmilag gazdag szövegben. Az egész levél központi témája jelenik meg a 15. versben: „Aki vallja, hogy Jézus az Isten Fia, Isten lakik abban és ő Istenben lakik”. Mint a 4. fejezet 2. és 3. versében már mondta, János most újra kiemeli azt a megvallást, mely alapján jellemzi a keresztényeket: tudniillik a hitet abban a tényben, hogy Jézus Istennek testben eljött Fia. „Istent soha senki nem látta: az egyszülött Fiú, aki az Atya ölében van, Ő maga nyilatkoztatta ki” – olvassuk a negyedik evangélium prologusának végén (*Jn 1,18*). Hogy ki az Isten, azt Jézus Krisztustól tudjuk: az egyentől, aki Isten. Ő az, aki által kapcsolatba kerülünk Istennel. A sokféle vallással való találkozások korszakában könnyen megkísért, hogy egy kicsit háttérbe szorítsuk vagy egyenesen elrejtjük ezt a központi hitvallást. Ezzel azonban nem teszünk szolgálatot sem a találkozásnak, sem a dialógusnak, hanem csak kevésbé megközelíthetővé tesszük Istent, másoknak is, önmagunknak is. Nagyon fontos, hogy istenképünket a maga

teljességében, és ne csak töredékesen tegyük megbeszélések tárgyává. Hogy erre képesek legyünk, gyarapítanunk kell és el kell mélyítenünk a Krisztussal való személyes közösségünket és iránta való szeretetünket. E közös hitvallásunkban és e közös feladatunkban nincs semmiféle megoszlás közöttünk. Imádkozunk, hogy ez a közös alap egyre erősödjék.

Ezzel megérkeztünk a második tárgyhöz, amit érinteni szeretnék. Erről a 14. vers beszél, melyben ezt olvassuk: „Láttuk és tanúságot teszünk róla, hogy az Atya elküldte a Fiút a világ Üdvözítőjéül” (1Jn 4,14). E mondat leglényegesebb szava a *martírúmen*, ‘tanúságot teszünk’, tanú vagyunk. A hitvallásnak tanúságtétellel kell válnia. A háttérben lévő szó, a *martíusz* arra utal, hogy Jézus Krisztus tanújának a maga tanúságát egész létével, életével és halálával kell bizonyítania. A levél szerzője azt mondja önmagáról: „Mi láttuk”. Mivel látott, ezért lehet tanú. Ez pedig azt tételezi föl, hogy nekünk is – az egymást követő generációknak – látóképessé kell válnunk, azért, hogy mint látó emberek tanúságot tudjunk tenni. Kérjük tehát az Urat, hogy tegyen minket látókká! Segítsük egymást kölcsönösen, hogy ki tudjuk fejleszteni ezt a képességet, hogy korunk embereit is látókká tudjuk tenni, hogy az általuk épített világ révén föl tudják fedezni Istent! Hogy minden történelmi akadályon keresztülhatolva újra föl tudják ismerni Jézust, Isten hozzánk küldött Fiát, akiben látjuk az Atyát. A 9. versben János azt mondja, hogy Isten azért küldte a Fiút a világba, hogy életünk legyen. Vajon nem látjuk-e ma, hogy csak a Jézus Krisztussal való találkozásban válik az élet igazán életté? Jézus Krisztus tanújának lenni elsősorban ezt jelenti: egy meghatározott életmóddal tanúskodni. Egy zűrzavaros világban nekünk újra tanúskodnunk kell azokról az irányultságokról, melyek egy életet igazán életté tesznek. E minden hívőnek szóló súlyos feladatot nagy elszántsággal kell vállalnunk: ebben az órában a keresztények felelőssége láthatóvá tenni a helyes élet azon irányait, melyek Jézus Krisztusban világosodtak meg számunkra, Ő a maga életében a Szentírás minden szavát összefoglalta: „Őt hallgassátok!” (Mk 9,7.)

Ezzel elérkeztünk a harmadik szóhoz, melyet az olvasmányból szeretnék kiemelni: *agapé – szeretet*. Ez az egész levélnek, s főként annak a szakasznak, amelyet hallottunk, vezérszava. Az *agapé – szeretet*, ahogyan János tanítja, nem pusztán érzelem, és nem is föllángolás, hanem egy teljesen józan és realista valóság. Erről próbáltam valamit elmagyarázni a *Deus caritas est* enciklikámban. Az *agapé*, a szeretet valóban a Törvény és a Próféták szintézise, minden „benne foglaltatik”; azonban olyan teljesség van benne, melynek a mindennapokban újra meg újra „ki kell bontakoznia”. Az olvasott szöveg 16. versében van a csodálatos szó: „Mi hittünk a szeretetnek”. Igen, a szeretetnek tud hinni az ember. Úgy tegyünk tanúságot a hitünkről, hogy az a szeretet erejeként jelenjék meg, „hogy higgyen a világ” (Jn 17,21)! Amen.

Az orgona megáldása Regensburgban

Szerda, szeptember 13-án, 11 órakor

Drága Barátaim!

Ezt a tiszteletre méltó templomot, az Unsere Liebenfrau zur Alten Kapelle-bazilikát, amint látjuk, ragyogóan felújították, és ma új orgonát kap, melyet most megáldunk és ünnepélyesen átadjuk rendeltetésének: Isten dicsőségére és a hit épülésére.

Az itteni káptalan egyik kanonokja, Carl Joseph Proske a 19. században lényeges kezdeményezője volt a szent zene megújításának. A gregorián éneket és a klasszikus vokális polifóniát beépítették a liturgiába. A liturgikus szent zenének az Alte Kapellében történő ápolása nagyon széles körben hatott, és Regensburgot a szent zenét megújító mozgalom egyik központjává tette, ami mindmáig érezhető.

A II. Vatikáni Zsinat szent liturgiáról szóló konstitúciója, a Sacrosanctum Concilium hangsúlyozza, hogy „a szent ének az ünnepi liturgiának szükséges és integrális része” (112. p.). Ez azt jelenti, hogy a szent zene és ének több, mint a kultusz pusztája (tulajdonképpen fölösleges) ékítménye; ugyanis a liturgiának részét alkotják, sőt maguk is liturgia. A kórus, orgona, zenekar és a népének mint ünnepi szent zene nem pusztája keret, ami szebbé teszi a liturgiát, hanem a kultikus cselekményben való aktív részvételnek jelentős módja.

Az orgonát régóta és joggal a hangszerek királynőjének nevezzük, mert a teremtés minden hangját megszólaltatja, és – miként az imént mondtuk – visszhangozza az emberi érzések teljességét az örömtől a szomorúságig, a dicsőítéstől a siralomig.

Ezenfelül, mint minden nemes muzsika, túllép a pusztán emberi szférán és áttemel az isteni világba. Az orgonát a sokféle hangszín s a finom, halk hangzástól a megrengtető fortissimoig terjedő hangerő az összes többi hangszer fölé emeli. Ezért lehet az orgonán megszólaltatni az emberi élet minden változatát. Az orgona sokféle lehetősége emlékeztet Isten nagyságára és mérhetetlenségére.

A 150. zsoltár, melyet az imént hallottunk és lélekben követtünk, trombitákról és kürtökről, hárfákról és citerákról, cimbalmokról és timpanikról szól: mindezek a hangszerek arra hivatottak, hogy megszólaltassák a Szentháromság egy Isten dicséretét. Egy orgonában a sok sípnak és regiszternek egységet kell alkotnia. Ha valami valahol hibázik, ha egy síp elhangolódik, eleinte csak egy gyakorlott fül számára érzékelhető. De ha több síp hangolódik el, disszonancia támad és a dolog elviselhetetlenné válik.

Ezen orgona sípjai is ki vannak téve a hőmérséklet változásainak és a kifáradásnak. És ez a mi közösségünk egyik képe az Egyházban. Miként az orgonában egy szakértő kéznek hangolással mindig vissza kell térítenie a sípokat a helyes összhangba, úgy kell nekünk is az Egyházban a karizmák és ajándékok sokféleségét hordozva a hitbéli közösség által mindig újra megtalálnunk az összhangot Isten dicséretében és a felebaráti szeretetben. Minél inkább engedjük, hogy a liturgia Krisztusban átalakítson bennünket, annál inkább képesek leszünk a világot is átalakítani Krisztus jóságát, irgalmasságát és szeretetét sugározva az emberek felé.

A nagy zeneszerzők a muzsikájukkal végső soron mind a maguk módján Istent akarták dicsőíteni. Johann Sebastian Bach sok partitúrájának címe alá odaírta az S. D. G. betűket, ami azt jelenti: Soli Deo Gloria, ‘egyedül Isten dicsőségére’. Anton Bruckner is odaírta a művei elé: Dem lieben Gott gewidmet, ‘a jó Istennek ajánlva’.

Adja Isten, hogy mindazokat, akik ebbe a csodaszép bazilikába járnak, az épület nagyszerűsége és az új orgona és az ünnepélyes ének hangjaival gazdagított liturgia vezesse a hit örömére! Ez az én jókívánságom ennek az új orgonának a megáldása napján.

Áldó imádság

Nagy Isten,
Te úgy akarod, hogy mi, emberek
a szív örömeivel szolgáljunk neked.
Ezért szólaltatunk meg zenét és hangszereket
a te dicsőségedre.

Te meghagyta a te szolgálóknak, Mózesnek,
hogy kürtöket készítsen,

hogy az áldozatbemutás ünnepén
megfűjják azokat.

Fuvolával és hárfaszóval
énekelte a választott nép
dicséreted dalait.

A te Fiad emberré lett,
és lehozta a földre
azt a dicsőítő éneket,
mely az égben örökké zeng.

Az Apostol figyelmeztet,
hogy teljes szívünkben
énekeljünk és ujjongjunk neked.

Ebben az ünnepi órában kérünk Téged:
áldd meg ezt az orgonát,
hogy a te dicsőségedre szóljon
és hozzád emelje a szívünket.

Miként a sok síp összhangban szól,
úgy add, hogy Egyházad tagjai
egyek legyenek a kölcsönös szeretetben
és a testvériségben,
hogy egykor az összes angyalokkal és szentekkel
együtt énekeljük örökre
a te dicsőségedet
Krisztus, a mi Urunk által. Amen.

Találkozó a bajor papokkal és diakonusokkal a freisingi dómban

Csütörtök, szeptember 14-én, 10.45.

Kedves Testvéreim a Püspöki és Papi Szolgálatban!
Kedves Testvéreim!

Az öröm és nagy hála órája számomra ez a találkozás – a háláé mindazért, amit e bajorországi lelkipásztori látogatás során átélhettem és kaptam. Annyi kedvesség, annyi hit, annyi Istenben való öröm – melyek megtapasztalása mélyesen megérintett és új életerő forrásaként fog kísérni engem. Különösen hálás vagyok azért, hogy most, e látogatás végén még egyszer visszatérhettem a freisingi dómba, és láthatom megújult szépségében. Köszönet Wetter bíboros úrnak, köszönet a másik két bajor püspök úrnak, köszönet mindazoknak, akik együttműködtek, köszönet a Gondviselésnek, aki lehetővé tette a dóm felújítását, és most ebben az új szépségében áll előttünk!

Most, amikor itt vagyok ebben a székesegyházban, oly sok emlék ébred föl bennem, látva a régi társakat s a fiatal papokat, akik adják tovább az üzenetet, a hit fáklyáját. Fölmerül bennem a szentelésem emléke, amire Wetter bíboros úr utalt: amikor leborultam itt a földre, és körülvett a Mindenszentek litániája, az összes szentek közbenjárása, arra gondoltam, hogy ezen az úton nem vagyunk egyedül, hanem a szentek nagy serege velünk járja az utat, és a földön élő szentek, a mai és a holnapi hívők kísérnek és támogatnak minket. Itt érkezett el számomra a kézrátétel perce (...), s végül amikor Faulhaber bíboros azt kiáltotta nekünk: „Iam nun dico vobis servos, sed amicos”, ‘már nem mondalak titeket szolgálknak, hanem barátainknak’, akkor éreztem meg, hogy a papszentelés beavatás Jézus barátainak közösségébe, akik arra hívatottak, hogy Vele legyenek és hirdessék az Ő örömhírét.

A másik emlékem, hogy én magam itt szentelhettem papokat és diakonusokat, akik most az evangélium szolgálatában dolgoznak, és sok éve – immár évtizedek óta – adják tovább ma is az üzenetet.

És természetesen visszagondolok a Szent Korbinián-körmenetekre. Akkor még szokás volt az ereklyetartó felnyitása. És mivel a püspök helye az urna mögött volt, közvetlenül láthattam Szent Korbinián koponyáját, és láthattam önmagam az évszázadok körmenetében, mely a hit útját járja – láthattam, hogy „az idők e nagy menetében” mi magunk is részt vehetünk úgy, hogy ez a menet a jövő felé haladjon. Ez akkor világosodott meg nekem, amikor a körmenet a kerengőn haladt át, ahol nagyon sok kisgyermek gyűlt össze, akiknek a homlokára rajzolhattam az áldás keresztjét. Akkor azt is megtapasztalhattuk, hogy egy nagy menetben vagyunk, az evangéliumi zarándoklatban, s hogy lehetünk egyszerre zarándokok és e zarándoklat vezetői, s hogy azokat követve, akik Krisztust követték, velük együtt őt magát követjük, és így vonulunk be a fényre.

Mivel végre el kell kezdenem a homíliát, csak két pontnál szeretnék megállni. Az első az imént elhangzott evangéliummal kapcsolatos – azzal a részlettel, amelyet valamennyien már annyiszor hallottunk, magyaráztunk és átélméltünk a szívünkben. „Az aratnivaló sok” – mondja az Úr. És amikor azt mondja: „sok”, nemcsak arra a percre gondol és Palesztinának azon útjaira, melyeken ő maga járt földi életében; a szó ma is érvényes. Ezt jelenti: az emberek szívében egy aratás növekedik. Még egyszer mondom, ez azt jelenti: a szívükben ott van a várakozás Istenre; a várakozás egy eligazításra, ami világosságot gyűjt és utat mutat. A várakozás egy szóra, ami több, mint egy egyszerű szó. A remény, a várakozás arra a szeretetre, mely a jelen pillanaton túl örökre megtámogat és befogad. Az aratnivaló sok és várja minden nemzedék munkásait. És minden nemzedékben érvényes, bár másként, a másik szó is: a munkás kevés.

„Kérjétek az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat aratásába!” Ez azt jelenti: a vetés megérett, de Isten embereket akar eszközül, hogy a termés a csűrbe kerüljön. Istennek szüksége van emberekre. Szüksége van olyan személyekre, akik azt mondják: Igen, én kész vagyok arra, hogy arató munkásod legyek, kész vagyok segíteni, hogy az aratnivaló, mely az emberek szívében érik, valóban bejusson az örökkévalóság csüreibé, és az isteni öröm és szeretet örök közössége legyen.

„Kérjétek az aratás Urát!” Ez azt is akarja mondani, hogy mi nem tudunk hivatásokat egyszerűen „termelni”, azoknak Istentől kell eredniük. Nem tudunk, mint esetleg más foglalkozások, egy jól célzott propagandával, ahogy mondják, megfelelő stratégiával személyeket toborozni. Az Isten szívéből kiinduló hívásnak mindig meg kell találnia az utat az ember szívéhez. Mindazonáltal: éppen azért, hogy elérjen az emberi szívekhez, szüksége van a mi együttműködésünkre is. Ezt kérni az aratás Urától azt jelenti, hogy elsősorban imádkozni kell ezért. Kopogtatni kell az Ő szívében és mondani kell: „Tedd meg! Ébreszd föl az embereket! Gyűjtsd meg bennük a

lelkeseledést és az örömet az evangéliumért! Érted meg velük, hogy az evangélium minden kincsnél drágább kincs, és aki ezt megtalálta, annak tovább kell adnia!”

Kopogtatunk Isten szívében. De az Istenhez intézett könyörgés nem csupán az imádság szavaiban valósul meg; magával hozza a szavak tettekké válását is, hogy a mi imádkozó szívünkben kipattanjon Isten öröme, az evangélium fölötti öröme, a szikrája, és fölébressze mások szívében a készséget arra, hogy a saját „igen”-jüket kimondják. Mint imádkozó emberek, betelve az Ő fényességével értünk el másokat, és belefoglalva őket imádságainkba, bevisszük Isten jelenlétének hatáskörébe, aki ezután megteszi azt, ami rá tartozik. Ebben az értelemben szeretnénk mindig újra kérni az aratás Urát, kopogtatni a szívében, és Istennel együtt imádságainkban megérinteni az emberi szíveket is, hogy Ő akarata szerint érlelje bennük az „igen”-t, a készséget; az állhatatosságot, hogy minden vihar, a nap heve és az éjszaka sötétsége ellenére hűségesen kitartsanak a szolgálatban, mindig tudva, hogy ez a szolgálat, még ha fáradságos is, szép és hasznos, mert a lényegeshez vezet, tudniillik oda, hogy az emberek megkapják azt, amire várnak: Isten világosságát és Isten szeretetét.

A második pont, amit taglalni szeretnék, egy gyakorlati kérdés. A papság létszáma csökken, még ha ebben a percben meg is állapíthatjuk, hogy mégiscsak vagyunk, hogy ma is vannak fiatal és öreg papok, s hogy vannak fiatalok, akik elindulnak a papság felé. A terhek azonban súlyosabbak lettek: két, három, négy plébániát egyszerre vezetni, minden újonnan adódó feladattal együtt, bizony elbátortalaníthat. Gyakran fölteszem a kérdést, sőt mindenki fölteszi önmagának és a testvéreinek: de hogyan tudjuk ezt megoldani? Nem olyan hivatás ez, amely fölemészt bennünket, melyben végül nem találunk több örömet, s bárhogyan próbáljuk, soha nem kielégítő, amit teszünk? Mindez szerfölött fárasztó lehet!

Mit lehet erre válaszolni? Természetesen nem adhatok csalahatatlannul hatásos recepteket; mindazonáltal szeretnék megosztani néhány alapvető irányt. Az elsőt a Filippi levélből veszem (vö. 2,5–8), amelyben Szent Pál mindenkinek – természetesen azoknak külön is, akik Isten szántóföldjén dolgoznak – mondja, hogy „ugyanazt az érzületet hordozzátok, ami Krisztus Jézusban is volt”. Az Ő érzülete pedig az volt, hogy az ember sorsát látva, mintha nem tudta volna elviselni dicsőséges létét, alá kellett szállnia és magára kellett vennie a hihetlent, egy emberi élet minden nyomorúságát, egészen a kereszthalálig. Ez Jézus Krisztus érzülete: érzi, hogy el kell vinnie az embereknek az Atya világosságát, segítenie kell őket, hogy velük és bennük kialakuljon Isten országa. És Jézus Krisztus érzülete ugyanakkor abban áll, hogy Ő mindig mélységesen az Atyával való közösségben gyökerezik, elmerül benne. Ezt látjuk kívülről nézve abban, hogy az evangélisták ismételtelen elmondják, hogy Ő visszavonult a hegyre, egyedül imádkozni. Tevékenysége abból fakad, hogy a léte az Atyában elmerült lét: éppen ebből az Atyában elmerült létből kell kilépnie és végigjárnia a falvakat és a városokat, hogy hirdesse Isten országát, azaz a jelenlétét, azt, hogy közöttünk van; azért, hogy az ország jelen legyen bennünk és rajtunk keresztül átalakítsa a világot; azért, hogy az Ő akarata legyen meg, miként a mennyben, úgy a földön is, és a mennyország eljőjön a földre. E két vonás része Jézus Krisztus érzületének. Egyrészt belülről kell megismernünk Istent, belülről kell megismernünk Krisztust, vele kell lennünk; csak akkor fedezzük föl igazán a „kincset”, ha ez megvalósul. Másrészt el kell indulnunk az emberek felé is. A „kincset” nem tarthatjuk meg csak önmagunknak, hanem tovább kell adnunk.

Ezt az alapvető eligazítást két vonásával együtt szeretném a továbbiakban konkretizálni: egyszerre kell *buzgóknak* és *alázatosoknak* lennünk, azaz ismernünk kell a saját korlátainkat. Egyrészt a buzgóság: ha valóban mindig újra találkozunk Krisztussal, nem tarthatjuk meg Őt önmagunknak. Érezzük a késztetést, hogy elinduljunk a szegények, az öregek, a gyengék, továbbá a kicsinyek és a fiatalok, az életerejük teljében lévő emberek felé; érezzük a késztetést, hogy Krisztus apostolainak „hirdetőivé” kell lennünk. De hogy ez a buzgóság ne üresedjék ki és ne öröljön fel, kapcsolódnia kell hozzá az alázatnak, a mértéktartásnak, a korlátaink elfogadásának. Mi mindent meg kellene tenni – és látom, hogy nem vagyok rá képes. Érvényes ez a plébánosokra, s – úgy gondolom, bizonyos mértékben – érvényes ez a pápára is: mi mindent meg kellene tennie! És egyszerűen nincs hozzá erő. Meg kell tehát tanulnom megtenni azt, amit tudok, és a többit ráhagyni Istenre és a munkatársaimra, és mondani: „Végső soron Neked kell megtenned, hiszen az Egyház a tiéd. És te nekem csak annyi erőt adtál, amennyim van. Neked ajándékozom, hiszen tőled való; a többit rád hagyom.” Azt hiszem, hogy ennek alázatos elfogadása – „itt az én energiám véget érnek, rád hagyom, Uram, hogy a többit megtegyed” –, ez az alázat döntő. És bízunk kell: Ő meg fogja adni a munkatársakat is, akik segítenek megtenni azt, amire én egyedül nem vagyok képes.

Továbbá egy harmadik szintre „lefordítva”, a buzgóságnak és a mértéktartásnak ez az együttese jelenti a szolgálatok összességét is minden dimenziójukban és bensőségességükben. Csak akkor tudunk szolgálni másokat, akkor tudunk ajándékozni, ha személyesen kapunk is, ha mi magunk nem üresedünk ki. És az Egyház ennek érdekében szabad tereket ajánl, melyek egyrészt új „kilégzésre” és „belégzésre” adnak lehetőséget,

másrészt a szolgálat középpontjává és forrássá válnak. Ez elsősorban a szentmise naponkénti bemutatása: ne úgy végezzük, mint valami rutinszerű dolgot, amit valamiképpen „el kell végezni”, hanem „belülről” mutassuk a szentmisét! Azonosuljunk a szavakkal, a cselekményekkel, a szentmisében valóságosan megtörténő eseménnyel! Ha imádkozva ünnepejük a szentmisét, ha a szavunk: „ez az én testem” valóban a Jézus Krisztussal való közösségből születik, aki a kezünkre bízta magát és fölhatalmazott, hogy az Ő nevében beszéljünk, ha az Eucharisziát a hitben és az imádságban bensőséges részvétellel valósítjuk meg, akkor nem válik külsődleges kötelességgé, akkor az „ars celebrandi” magától jön, mert éppen abban áll, hogy az Úrból kiindulva és vele közösségben végezzük, s így az emberek számára is elfogadható módon. Akkor mi magunk is a szentmiséből újra meg újra gazdagodunk, s ugyanakkor egyre többet adunk nekik át abból, ami a miénk: az Úr jelenlétéből.

A másik szabad tér, amelyet az Egyház ránk bíz és föl is szabadít rá azzal, hogy nekünk ajándékozza, az Imaórák Liturgiája. Törekedjünk rá, hogy igazán imádságként végezzük, olyan imádságként, mely közösségben van az Ószövetség és az Újszövetség Izraeljével; olyan imádságként, mely közösségben van az összes századok minden imádkozójával; olyan imádságként, mely közösségben van Jézus Krisztussal; olyan imádságként, mely énünk legmélyéről száll föl, ezen imádság legmélyebb alanyából. Ha így imádkozunk, belefoglaljuk ebbe az imádságba a többi embert is, akiknek nincs erre ideje vagy energiája vagy képessége. Mi magunk, mint imádkozók, a többiek képviselőiben imádkozunk, s ezáltal elsőrangú lelkipásztori szolgálatot végzünk. Ez nem visszahúzóds a magánszférába, hanem elsőrangú lelkipásztorkodás, lelkipásztori tevékenység, melyben mi magunk újra papokká válunk, újratöltekezünk Krisztussal, belefoglalunk másokat az imádkozó Egyház közösségébe, s ugyanakkor kiárasztjuk az imádság erejét, Jézus Krisztus jelenlétét ebbe a világba.

E napok jelmondata ez volt: „Aki hisz, soha nincs egyedül”. E szavak érvényesek és érvényesnek kell lenniük nekünk papoknak, mindegyikünknek is. És ismét két szempont szerint érvényes: aki pap, soha nincs egyedül, mert Jézus Krisztus mindig vele van. Ő velünk van; legyünk hát mi is Ővele! De egy másik értelemben is érvényesülnie kell: aki pap lesz, presbitérium tagja lesz, bekerül a papok püspökkel való közösségébe. A paptestvéreivel való közösségen belül lesz pappá. Törekedjünk rá, hogy ez ne maradjon csupán egy teológiai és jog parancs, hanem mindegyikünk személyes tapasztalata legyen. Ajándékozzuk meg egymást ezzel a közösséggel, főként azokat ajándékozzuk meg vele, akikről tudjuk, hogy szenvednek a magánytól, kérdések és problémák, talán kételyek és bizonytalanságok gyötrik őket! Ajándékozzuk meg egymást ezzel a közösséggel, és akkor ebben a másokkal való együttlétben mindig újra és egyre nagyobb örömmel meg fogjuk tapasztalni a Jézus Krisztussal való közösséget is! Amen.

Búcsú a müncheni repülőtéren

Csütörtök, szeptember 14-én, 12.15

Miniszterelnök Úr!
Tisztelt Kormánytagok!
Bíboros Urak, Püspök Testvéreim,
Mélyen Tisztelt Uraim és Hölgyeim!

Ebben a percben, amikor elhagyom Bajorországot, hogy visszatérjek Rómába, mindannyiatoknak, akik itt jelen vagytok és az én hazám összes polgárának köszöntésemet és igazán a szívem mélyéből fakadó hála szavait szeretném elmondani. Kitörölhetetlenül a lelkembe vésődtek azok az érzések, amelyeket azon hívők sokaságának lelkesedése és mélyes vallásossága ébresztett bennem, akik áhítattal összejöttek Isten Igéjének hallgatására és imádkozni, s akik az utcákon és a tereken köszöntöttek engem. Láthattam, hogy Bajorországban ma is mily sokan akarnak Isten útjain járni, közösségben a pásztoraikkal, és tanúságot akarnak tenni ebben a mai szekularizált világban a hitükről, és formáló erőként akarják azt megjeleníteni. Hála a szervezők fáradhatatlan munkájáért, hogy rendben és nyugalomban, közösségben és örömben tudtam véghezvinni e látogatást. Első szavamnak búcsúzóban tehát a hálának kell lennie mindazok iránt, akik hozzájárultak, hogy ezt az eredményt elérhettük. Csak azt tudom mondani tiszta szívből: „Isten fizesse meg!”

Természetesen a gondolatom elsősorban Önnek szól, Miniszterelnök Úr, és megköszönöm hozzám intézett szavait, melyekkel nagy tanúságot tett keresztény hitünk, mint közéletünk formáló ereje mellett. Szívbeli köszönetem ezért!

Köszönet a többi, itt jelenlévő polgári és egyházi Személyiségnek, különösen azoknak, akik hozzájárultak a látogatás tökéletes lebonyolításához, melynek során elsősorban ennek a földnek az embereivel találkozhattam, akik bizonyoságot tettek örömteli érzületükről, s akikhez az én szívem is mindig erősen kötődik. Sűrű napok voltak ezek, és emlékezetemben földézhettem sok régi eseményt, melyek meghatározták életemet. Mindenütt tisztelettel és figyelmességgel teljes fogadtatásban, sőt mi több, a legnagyobb szívélyességgel áthatott fogadtatásban volt részem. Ez nagyon mélyen megérintett engem. Bizonyos mértékig el tudom képzelni a nehézségeket, az aggodalmakat és a fáradtságot, melyet bajorországi látogatásom okozott: részt vettek ebben sokan, akik egyházi szervezetekhez, állami és regionális szervezetekhez tartoznak, és a sok önkéntes. Mindenkinek mondom: Isten fizesse meg – és ez a szívem mélyéből jön, s biztosítalak arról benneteket, hogy értetek mondott imádságom kíséri.

Eljöttem Németországba, Bajorországba, hogy újra elmondjam polgártársaimnak az evangélium örök igazságait, mint aktuális igazságokat és erőt, s hogy megerősítem a hívőket a Krisztushoz, az Isten értünk, a mi üdvösségünkért emberré lett Fiához való ragaszkodásban. Meg vagyok győződve a hitben arról, hogy Őbenne, az Ő szavában nemcsak az örök boldogságra vezető utat találjuk meg, hanem azt az utat is, amely már itt a földön az emberhez méltó jövő építéséhez vezet. Ennek tudatától lelkesülve a Szentlélek vezetésével az Egyház mindig újra megtalálta Isten szavában a válaszokat a történelem során fölmerült kihívásokra. Ezt próbálta tenni különösen az úgynevezett „munkáskérdés” problémájának jelentkezésekor is, főként a 19. század második felében. Azért hangsúlyozom ezt a körülményt, mert éppen ma, szeptember 14-én van a 25. évfordulója a *Laborem exercens* enciklika közzétételének, mellyel a nagy pápa, II. János Pál a munkát úgy jelölte meg, hogy az „a földön élő ember létének egyik alapvető dimenziója” (4. p.), és mindenkit emlékeztetett rá: „a munka értékének első alapja maga az ember” (6. p.). Ezért a munka, jegyezte meg, „az ember java”, mert a munkával „az ember nem csupán a természetet alakítja át szükségleteinek kielégítésére, hanem önmagát is megvalósítja mint ember, sőt bizonyos értelemben emberibb lesz” (9. p.). Ezen mély intuíció alapján a pápa az enciklikában adott néhány olyan elirányítást, melyek ma is aktuálisak. Erre a nem próféta érték nélküli szövegre szeretném fölhívni az én hazám polgárainak figyelmét is, mert bizonyos vagyok abban, hogy konkrét megvalósításukkal nagy értékeket tudnak létrehozni a mai németországi szociális helyzetben is.

És most, amikor elbúcsúzom szeretett hazámtól, Bajorország és Németország jelenét és jövőjét az összes szentek közbenjárására bízom, akik ezen a német földön éltek, hűségesen szolgálták Krisztust és életükben megtapasztalták azoknak a szavaknak az igazságát, melyek vezérmotívumként kísérték végig ezen látogatásomat: „*Aki hisz, soha nincs egyedül*”. Ezt bizonyára megtapasztalta a mi bajor himnuszunk szerzője is. Az ő szavaival, himnuszunk szavaival, mely imádság is, fejezem ki még egyszer jó kívánságaimat hazámnak:

„Gott mit dir, du Land der Bayern,
deutsche Erde, Vaterland!
Über deinen weiten Gauen
ruhe seine Segenshand!
Er behüte deine Fluren
schirme deiner Städte Bau
und erhalte dir die Farben
seines Himmels weiss und blau!”

(Isten legyen veled, Bajorország,
német föld, Hazánk!
Tágas mezőid fölött
nyugodjon az Ő áldott keze!
Őrizze mezőidet,
oltalmazza városaidat,
és őrizze meg egének színét
fehéren és kéken!)

Mindannyiuknak szívből mondom: „Isten fizesse meg!” és „A viszontlátásra!”, ha Isten akarja!